

דר' מאיר אמיר ושות'

ייזום, תכנון, ניהול

וייעוץ כלכלי בע"מ

Dr. Meir Amir & Co.

Economic planning, management
& consulting Ltd.

תקציב התרבות בישראל

בדיקה כלכלית מקיפה ומעודכנת

עבור

פורום מוסדות התרבות

מאיר אמיר

מיקי גור

אוגוסט 2012

תקציר מנהלים

העבודה להלן הוזמנה על ידי פורום מוסדות התרבות בישראל. העבודה נועדה לבחון את מצבם של מוסדות התרבות בישראל כיום, לבחון את היקף התקציבים הציבוריים שהם מקבלים, לנתח את סיבות המשבר שבו הם שרויים ולהציע הצעות מעשיות כדי להתמודד עם המצב.

להלן תקציר תמציתי של הממצאים וההמלצות, כפי שהם מפורטים ומוסברים בגוף העבודה:

- א. מוסדות התרבות נמצאים במשבר כלכלי עמוק, סובלים מגירעונות מצטברים המקשים על תפקודם השוטף שלא לדבר על פיתוח לעתיד.
- ב. הדו"ח מתייחס רק לפעילות ולמוסדות התרבות הנתמכים בתחומים אלה: תיאטרון, מוסיקה, מחול, מוזיאונים, פסטיבלים ובתי ספר- פעילות המוגדרת כבעלת ערך מוסף תרבותי רב, כפי שנקבע על ידי הועדות המקצועיות של משרד התרבות.
- ג. המצב הכלכלי הקשה של מוסדות התרבות, ומצב התמיכה הציבורית הנמוך בהם, מובילים לפגיעה בצד האיכותי- יכולת היצירה, מימוש הפוטנציאל, טיפוח צרכני תרבות בקרב הדור הצעיר.
- ד. היקף התמיכה של המדינה בתקציבי מוסדות התרבות עומד כיום על 21% מתקציבם בלבד.
- ה. העבודה מתבססת על השוואת כמותית של הנתונים בין שנת 2000 לשנת 2010 כפי שפורסמו בדוחות פילת והיא נערכה במחירים קבועים של שנת 2010.
- ו. תקציב התמיכה במוסדות התרבות בישראל היה תמיד נמוך בהשוואה למדינות העולם, אך הוא נשחק מאד בעשור האחרון - הדוח מצא ירידה ריאלית של 17% בתמיכה למבקר בעוד שתקציבים אחרים במדינת ישראל, לדוגמא תקציב החינוך, בתקופות מקבילות, זכו לגידול התואם את הגידול הכמותי באוכלוסיית התלמידים.
- ז. סך התמיכה בתרבות בישראל כיום עומדת על 0.22% מתקציב המדינה בהשוואה ל 0.9% באיטליה (פי 4), 1.15% (פי 5) בפולין, 1.26% בצרפת (פי 6), ו- 1.71% בדנמרק (פי 8).
- ח. בחישוב התמיכה הממשלתית לנפש על תרבות בישראל הנתונים חמורים יותר- 21 יורו בישראל, 112 באיטליה (פי 5), ו-352 בדנמרק (פי 16).
- ט. להוצאה ישירה על תרבות יש מכפיל של 1.5 על ענפי כלכלה אחרים.

י. בעיית תקציב התרבות מלווה את המוסדות כבר שנים רבות, וועדות רבות קמו, גבשו המלצות, כתבו דו"חות שלא יושמו. בשנת 2008 היתה יוזמה לחקיקה שבה יקובע תקציב התרבות לגובה של 0.5% מתקציב המדינה, אך ההמלצה לא יושמה. גובה התקציב כיום - פחות ממחצית התקציב הנדרש למימוש חוק התרבות והאמנות – 2008.

יא. המשבר הכלכלי הקשה שבו נתונים מוסדות התרבות מחייב פעולה נמרצת כדי למנוע קריסה של מספר הולך וגדל של מוסדות. להלן תמצית של המלצותינו בדו"ח זה:

- a. להגדיל מיידית את תקציב התמיכה של מינהל התרבות ב 50 מיליון ₪ כדי להחזיר את שיעור התמיכה הריאלית למבקר שהיתה בשנת 2000.
- b. להימנע מהוספת מוסדות חדשים על חשבון התמיכה במוסדות הקיימים. להוסיף מוסדות חדשים למעגל התמיכה אך ורק באם הובטחה תוספת התקציב הדרושה.
- c. לעגן את היקף תמיכת השלטון המקומי וגופים ציבוריים נוספים בהסכמים מחייבים.
- d. להקים ועדה ציבורית שתקבע את מדיניות התרבות ואת גובה התקציב הראוי לתרבות.
- e. לנקוט בסדרת פעולות שיאפשרו שחרור תקציבים ממקורות נוספים. כגון: החזרי מע"מ, הרחבת סבסוד ותיקים, ביצוע "פעולות בתרבות" באמצעות המוסדות המצויים במשבר. להלן בתמצית המלצות והערות נוספות (רשימה חלקית ביותר) המפורטות בהמשך:

1. תיאטרון - בדיקת כל דפוסי העבודה לנוכח התחרות והפעילות הנרחבת במחירי הפסד בהיכלי התרבות בכל הארץ, קביעת כללים מוסכמים לתגמול כוכבי התיאטרון, הפרדה של תיאטרוני הילדים ממבחני התמיכה. (הילדים מהווים שליש מכמות המבקרים, וזוכים לתמיכה נמוכה למבקר)

2. מוסיקה – יש צורך להתמודד עם בריחה של מוסיקאים צעירים לחו"ל, הזדקנות של קהל המאזינים, הימנעות מרפרטואר מודרני, תמרוץ מוזיקאים בפריפריה. חיוני להגדיל את השקעה בחינוך המוסיקלי כדי לשמר את המוסיקה הקלאסית.

3. מחול – חל גידול מרשים בעשייה שהיה מלווה בגידול בתקציב אך להצלחות הרבות בשדה הבינלאומי אין בטוי הולם בתמיכה הציבורית. דרושה השקעה ממלכתית בחשיפת המחול לקהלים רחבים בארץ ופעילות חדשה בינמשרדית לקידום הפעילות הישראלית בחו"ל.

4. מוזיאונים – התמיכה הממוצעת של מינהל התרבות במוזיאונים נמוכה במיוחד בהשוואה למוסדות התרבות האחרים, פחות מ 12% בהשוואה ל 23%-34%. מנגד הדרישות המוטלות על פי חוק על המוזיאונים מחייבות תקציבים שאינם עומדים לרשותם. הגרעון המצטבר גבוה אף משל התיאטראות. יש להפריד את תקציב המוזיאונים מאמנויות הבמה ולהגדילו על פי הנדרש בחוק המוזיאונים.

5. בתי ספר למשחק – התקציב הנמוך אינו מאפשר פיתוח הכשרה נחוצה של צוותי תיאטרון, מנהלי במה, במאים. יש לבחון אקדמיזציה של חלק ממסלולי הלימוד.

6. פסטיבלים – מספר הפסטיבלים החולקים את עוגת התקציב גדל. תקציבי פסטיבלים מובילים נשחקו ופעילותם צומצמה ביחס לשנים עברו.

לצד ההמלצות בתחומי התרבות השונים אנו מציעים הצעות קונקרטיות בתחום האדמיניסטרטיבי והכספי: להביא לידיעת מנהלי המוסדות את גובה התקציב עוד בטרם תחילת שנת התקציב, להזרים את התקציב באופן שוטף מידי חודש, 1/12 כפי שהיה בעבר, להצמיד את התקציב למדד ולשריין תקציב להתייקרויות ולשינויי חקיקה בלתי צפויים, ולהקטין את הבירוקרטיה בכללה.

תקציב התרבות בעתיד יצטרך לתת מענה הולם לגידול הטבעי בפעילות מוסדות התרבות, עקב גידול האוכלוסייה והגידול המבורך במספר צרכני התרבות. בכך תעסוק הועדה הציבורית שאין מנוס מהקמתה. אבל קודם לכן, יש צורך דחוף להתמודד עם המשבר הכספי החמור שבו מצויים כיום מוסדות התרבות בישראל.

תוכן העניינים:

6	פרק א - מבוא ורקע קצר
9	פרק ב - וועדות ציבוריות ודוחות מחקר
11	פרק ג - תרבות ותקציב התרבות בראיה מקרו כלכלית
18	פרק ד - תיאטרון
26	פרק ה - מוסיקה
29	פרק ו - מחול
32	פרק ז - מוזיאונים
36	פרק ח - בתי ספר, פסטיבלים
38	פרק ט - נושאים פרקטיים מנהליים שעל סדר היום
43	פרק י – סיכום והמלצות
48	נספח: ראשי פרקים לדיאלוג עם משרדי האוצר והתרבות
51	רשימת מקורות
53	רשימת הפגישות שנערכו במסגרת העבודה
54	פרטים על מחברי העבודה

פרק א – מבוא ורקע קצר

עבודה זו נכתבה על פי הזמנת פורום מוסדות התרבות בישראל. עבודתנו מהווה, במובנים רבים, עבודת המשך לעבודות רבות שנכתבו בעבר שעניינן תקציב התמיכה הציבורית בישראל בתרבות בכלל, ותקציב מוסדות תרבות שונים כמו תיאטרונים, תזמורות, להקות מחול ומוזיאונים בפרט, הנתמכים מתקציב התרבות. עבודתנו נוועדה להציג תמונה מעודכנת של מצב התמיכה בתרבות בישראל תוך התמקדות במוסדות הנתמכים, על בסיס השוואה תקופתית שנערוך לשנים 2000-2010. כן נתייחס לתקציב מנהל התרבות לשנת 2012.

נדון בקצרה בסוגיות העקרוניות של קביעת גובה תקציב התמיכה הציבורית בתרבות והוצאתו אל הפועל ובסוגיות כלכליות שונות שמציב הדיון בתקציב התמיכה במוסדות תרבות בישראל. כל העוסק בנושאי תקציב תרבות בישראל נשען על בסיס הנתונים המפורט של המשרד שמנוהל על ידי המרכז למידע ומחקרי תרבות. ('דו"ח פילת'). זהו בסיס נתונים רחב שכולל נתונים רבים על היקפי ההוצאה, ההכנסה והתמיכה של כל מוסדות התרבות, והוא שימש אותנו לצורך הניתוח הכמותי שנציג בעבודה כאן.

לצערנו, בסיס נתונים זה איננו קיים או איננו נגיש לגבי סעיפי תמיכה רבים ובכך נפגעת השקיפות המלאה ולא ניתן לבצע בדיקות השוואתיות החיוניות להצגת התמונה הכוללת. לצורך הכנת עבודתנו קראנו עבודות ומחקרים שנערכו בנושא במהלך 20 השנים האחרונות, קראנו מספר מחקרי השוואה בינלאומיים, אספנו וניתחנו את הנתונים התקופתיים של פילת לשנים 2000 ו- 2010 ונפגשנו עם עשרות פעילי תרבות: מנהלי מוסדות, מנהלי כספים במוסדות, נציגי ציבור במוסדות ואחרים.

כאמור, עיקר עבודתנו תתרכז בהצגת תמונת מצב כמותית של תקציבי התרבות והתפתחותם בעשור האחרון, אך בנוסף נרצה לעסוק גם בנושאים נוספים: השוואת התמיכה בתרבות בין ישראל וארצות המערב, משקלה של התרבות ותרומתה לכלכלה, וכך סוגיות עקרוניות של תרומת תקציב התרבות לתרבות ולחברה בישראל. כן נעסוק גם בסוגיות אופרטיביות של ניהול התקציב, אופק התכנון של מנהלי המוסדות, חשיבה לטווח ארוך ונוהל הזרמת כספי התקציב.

בפרק הבא, **פרק ב'**, נאזכר את הועדות השונות שעסקו בנושא במשך השנים ונציג בקיצור רב את תמצית המסמך "תעודת תרבות חזון 2000", מסמך הנותן פרספקטיבה רחבה לתחום התמיכה הציבורית בתרבות מבלי להיכנס למספרים ולתקציבים בהם אנו מתמקדים בעבודה זו.

בפרק ג' ניתן סקירה קצרה השוואתית של גובה התמיכה הציבורית בתרבות בישראל לעומת מדינות שונות, ונעסוק במשקל ובחשיבותה של פעילות התרבות לכלכלה בכללה.

בפרק ד' ננתח את התפתחות תקציב התיאטרונים בשנים 2000-2010 ונגזור מכך על מצב התחום כיום.

בפרק ה' ניתן תמונת מצב עדכנית השוואתית לגבי תחומי המוסיקה והאופרה.

בפרק ו' נבצע את אותו ניתוח על תחום המחול.

בפרק ז' נעסוק במוזיאונים.

בפרק ח' נתייחס בקצרה לבתי הספר ולפסטיבלים שלגביהם לא פורסמו דו"חות פילת.

פרק ט' יעסוק בצדדים האופרטיביים של הזרמת כספי ציבור למוסדות תרבות ונציע מספר שינויים שהם הכרחיים לדעתנו.

בפרק י' נסכם את עבודתנו, נציג את סיכום הניתוח הכמותי ההשוואתי לשנים 2000 ו 2010 לפי דוח פילת ונגזור מכך את המסקנות המתבקשות ואת המלצותינו.

בנספח לעבודה אנו מביאים ראשי פרקים לדיאלוג אפשרי בין משרדי האוצר והתרבות.

בהמשך אנו מביאים רשימת מקורות, רשימת מראינים ופרטים על מחברי הדו"ח.

עיסוק בנושאי התקציב הציבורי של מוסדות ומפעלי תרבות בישראל משלב דיון ערכי עם דיון כלכלי ולפיכך לא ניתן להציג תשובות חד משמעיות לסוגיות השונות, שכן, יש מימד סובייקטיבי ערכי לחלק גדול מהנושאים והבחירה בחלופה מסויימת היא בחירה אישית, המשקפת את סולם ערכיו ומדרג העדפותיו של הבוחר המסוים.

שאלה ערכית ראשונה היא מהן פעולות התרבות אשר יש לתמוך בהן מתקציבים ציבוריים. חלק ניכר, למעלה מ 80%, מפעילות התרבות בארץ, נעשה על ידי היזמות הפרטית, למטרות רווח ומוסדר על ידי השוק ללא התערבות ותמיכה ציבורית. מאידך, חלק קטן יחסית מהפעילות התרבותית, החלק שבו אנו עוסקים בעבודתנו כאן, מוגדר כתרבות הראוייה לתמיכה ציבורית: תיאטרונים, תזמורות, מוזיאונים, להקות מחול, אופרה ועוד. אלו פעילויות המוגדרות כפעילויות בעלות ערך מוסף תרבותי, הגמוניות, קונויות, קלאסיות, תרבות גבוהה, אליטיסטית או כל הגדרה אחרת להבדיל בין תרבות זאת לתרבות המסחרית, העממית. עצם ההחלטה מי ראוי להכלל בתרבות הגבוהה הנתמכת ומי לא, היא כמובן החלטה סובייקטיבית תלויית הקשר ומחליט.

שאלה אחרת, אף היא ערכית בעיקרה, היא קביעת התקציב הציבורי שיוקדש לפעילויות אלו, לאחר שהוסכם מי הם המוסדות הראויים לתמיכה.

קביעת גובה תקציב התרבות, כמו קביעה של גובה תקציב המדינה בכללותו, מבנהו וחלוקתו, היא קביעה ערכית שאין לעמדתו של הכלכלן בנושא יתרון לעומת עמדת כל אדם אחר. תקציב התרבות מתמודד עם תקציבים לנושאים רבים אחרים, כגון: ביטחון, רווחה, חינוך, בריאות ועוד נושאים רבים.

לכן לא נוכל לקבוע באופן אובייקטיבי, בלתי תלוי, מהו היקף תקציב התרבות הנכון והראוי. הכלכלה לא מספקת כלי או מודל אנליטי לעשות זאת. אי לכך, מה שבכל זאת ניתן לעשות, הוא להציג נתונים השוואתיים מארצות אחרות כדי להסיק מכך, אולי, מה צריכים להיות סדרי הגודל כאן בארץ. ישראל רוצה להשוות את עצמה, בפרמטרים רבים, לארצות המערב, וביתר שאת לאחר הצטרפותה לארגון המדינות המפותחות, ה OECD, לפני שנתיים. היא מודדת את עצמה בנושאי סביבה, חינוך, בריאות ואחרים מול המקובל בארצות אלו. לכן השוואת תקציבי התרבות למדינות אלו היא מוצדקת ורלבנטית ולו רק כדי לתת אמת מידה. בנוסף, פעילות התרבות היא פעילות שיש לה כמובן היבטים כלכליים: יצירת מקומות עבודה, תרומה לתוצר, השפעת מכפיל על ענפים אחרים, פיתוח עירוני ועוד. גם בסוגיות אלו נעסוק להלן בקצרה.

אך הדיון הכלכלי המקצועי מעלה שאלות שאין להן פיתרון חד משמעי. אכן מוצדקת תמיכה ציבורית במוסדות תרבות אבל חלק גדול מהכנסות מוסדות אלו מתבסס על הכנסות עצמיות: מכירת כרטיסים למופעים וגביית דמי כניסה למוסדות תרבות שונים. מנגד, ניהול כספי מבוקר ומאוזן מחייב הקפדה על היקף ההוצאות של המוסדות הללו. טענתנו היא, וזו טענה עקרונית, כי אכן מוסדות תרבות צריכים לעסוק בהגדלת הכנסותיהם העצמיות ובהקטנת הוצאותיהם, אך אין לדון בסוגיות אלו כפי שדנים בהכנסות והוצאות של גופים כלכליים רגילים, גופים שפועלים למטרת רווח. יש מחיר להגדלת הכנסות במוסדות אלו, מחיר רעיוני/ערכי, כי יש לעתים ניגוד עניינים בין הגדלת הכנסות של תיאטרון רפרטוארי למשל, לבין דבקותו בסוגה גבוהה, שאיפתו למצוינות ורצונו לעודד יצירה חדשה, מקורית, אוונגרדית, שמעצם טבעה אינה קולעת לטעם הקולקטיבי השגור ואינה מביאה להשאת הכנסות. כך למשל גם באצירת תערוכה מסויימת במוזיאון, שחשיבותה התרבותית אינה מוטלת בספק, אך היא לא תוכל להביא קהלים רבים ולשאת את עצמה מבחינה כלכלית. אלו רק שתי דוגמאות להבהרת הדילמה העקרונית כאשר עוסקים בהכנסות עצמיות של מוסדות תרבות.

הוא הדין בהוצאות. האם שמירה על רמת שכר נמוכה יחסית, של צוות שחקנים וצוות עובדי במה, מנהל ותחזוקה בתיאטרון היא הוכחה ליעילות כלכלית? האם אין לה מחיר? האם היא לא פוגעת, בטווח הארוך למשל, במטרות שלשמן נועדה התמיכה הציבורית במוסדות אלו? האם הקטנת תקציב הרסטורציה במוזיאון מסויים, הקטנת עלויות התחזוקה והתפעול, לעתים בניגוד לנוהג ולנוהל המקובל לשמירה על יצירות אמנות, היא בגדר התייעלות כלכלית? מדובר בסוגיות יומיומיות שמנהלי מוסדות תרבות בישראל עוסקים בהן, שאלות מהותיות שלא נוכל להציע להן תשובה פסקנית אך מחובתנו להציג אותן בעת הדיון שאנו מקיימים בנושא תקציבי התרבות בישראל. דברים אלו, מהווים אם כך, רקע לדיון הכלכלי שנקיים.

פרק ב – ועדות ציבוריות ודו"חות מחקר

מצב המצוקה הכרוני שבו נתונים מרבית מוסדות התרבות בישראל הביא להקמתן של ועדות ציבוריות רבות ולכתיבתם של דו"חות מחקר ע"י גורמים שונים. להלן רשימה חלקית של ועדות שפעלו בתחום התרבות: ועדת לוינסקי (תקציב התרבות), ועדת פכטר (מחול), ועדת רף (קולנוע), ועדת אלכסנדר (בתי"ס למשחק), ועדת גולדרייך (בתי ספר למשחק), ועדת שרון (מוזיאונים), ועדת ברורמן (מוזיאונים), ועדת אורון (תרבות בנגב), ועדת וירשובסקי (מוסיקה), ועדת טלגם (מחול), ועדת מודעי (אופרה), ועדת סלע (בית התפוצות), ועדת ניצני (תיגמול), ועדת ארידור (מוסדות ציבור), ועדת שלח (תיאטרון), ועדת שביט (מדיניות). כמו כן ראוי לציין את דו"ח מכלול (2005) ואת דו"ח ברכה (פרופסור אליהו כץ 1999), שעסקו במכלול ההיבטים של התמיכה הציבורית לתרבות.

בפרק זה נסתפק בסקירה ובהתייחסות למסמך "תעודת תרבות חזון 2000", דו"ח הוועדה בראשות פרופ' זהר שביט, שהוגש בשעתו לשר מתן וילנאי. לוועדות אחרות נתייחס ביתר חלקי העבודה.

מסמך חזון 2000 עוסק בתחום התרבות בראייה הוליסטית ועונה לשאלה מה גודלה הראוי של התמיכה הציבורית לתרבות מבלי להתייחס למצוקות השעה ולפרטי תקציב.

הנחות היסוד המפורטות במסמך הינן כדלקמן:

1. הזכות ליצור תרבות ולצרוך תרבות הינה זכות יסוד.
2. דיוקנה, זהותה וייחודה של מדינת ישראל נקבעים בחיי התרבות שלה.
3. יש לתת אפשרות ביטוי לכל קבוצות האוכלוסייה ולכל גווי התרבות.
4. יש לעגן בחקיקה את מדיניות התמיכה הציבורית בתרבות.

בשאלת גובה תקציב התמיכה הציבורית הראוי קובע מסמך חזון 2000 בפשטות, כי על מדינת ישראל לאמץ את המלצות ועדת אונסקו (ועדת שטוקהולם 1998) אשר קבעה כי שיעור התקציב הראוי לתרבות הינו לא פחות מאחוז אחד מהסך הכללי של תקציב המדינה. לפי המלצות אלה, תקציב התרבות לשנת 2012 צריך לעמוד על לא פחות מ 3.65 מיליארד ₪, בערך פי ארבע וחצי מסך התמיכה הנוהגת היום.

חזון 2000 מפרט את עקרונות הרפורמה הארגונית היסודית שיש לערוך בתחום התרבות:

1. להקים רשות סטטוטורית חדשה לתרבות ובמסגרתה ות"ת תרבות, וועדה לתכנון ולתקצוב דומה לות"ת של ההשכלה הגבוהה. (ע"י כך לנתק את התמיכה מהפוליטיקה ולהפקידה בידי מומחים שיכהנו בתפקידיהם לתקופה מוגבלת).
2. לפשט באופן רדיקלי את התהליכים הביורוקרטיים הנוהגים.
3. לעבור למודל של תכנון ותקצוב רב שנתיים.
4. להבטיח תמיכה שנתית ורב שנתית שיטתית, יציבה ומכובדת.
5. להוסיף תחומי תמיכה חדשים שלא על חשבון התמיכה הקיימת.
6. להותיר גמישות תקציבית אך לפעול בשקיפות מלאה.
7. להבטיח תמיכה גם במוסדות תרבות קטנים.
8. לטפח יזמות, מקוריות וכשרונות חדשים.

מטבע הדברים, חזון 2000 מרחיב ומעמיק בסוגיות התוכן והחלוקה הנאותה של תקציב התרבות בין התחומים השונים. סוגיות אלה חורגות מנושאי העיסוק של עבודה זו. עם זאת נציין בקצרה כי המסמך מצביע על ההכרח לגשר בין הדילמות הקלאסיות בתחום התרבות:

- א. רב תרבותיות - תרבות משותפת
- ב. מרכז - פריפריה
- ג. מקצוענים - חובבים
- ד. תכנון - חופש יצירה.

המסמך מפרט מעין קווי יסוד הנותנים מענה הולם לכל דרכי הביטוי של התרבות: טיפוח העברית לצד ביטול אפליית השפה הערבית, טיפוח הליבה לצד תמיכה ברב תרבותיות, שמירה על מוסדות התרבות במרכז לצד מיסוד התרבות בפריפריה, טיפוח איכות והצטיינות, פתיחות ליזמות, תמיכה במוסיקה אתנית ובתחומים שנותרו מחוץ למעגלי התמיכה, העברת השידור הציבורי ופעולות התרבות בחו"ל לידי הרשות החדשה שתעסוק בתרבות. קווי יסוד אלה ממחישים את אחת מהבעיות הגדולות השוררות בתחום התמיכה הציבורית לתרבות. תחום זה אינו מוגדר במדויק וקיימת דרישה ציבורית ופוליטית מתמדת לכלול בו עוד תחומי תרבות ולהעניק להם תמיכה. אנו סבורים כי **תנאי יסוד להרחבת תחומי התמיכה ולהוספת מוסדות חדשים הינו אי פגיעה במוסדות התרבות הקיימים הנאבקים על קיומם.** הוספת תחומי פעילות חדשים חייבת להיות מלווה בתוספת תקציב יעודי לתחומים חדשים אלה. על כך נרחיב בפרק הסיכום, פרק י'.

פרק ג' – התרבות ותקציב התרבות בראיה מקרו כלכלית

מידי שנה מוציאה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה דוח שנתי הסוקר את ההוצאה הלאומית לתרבות, בידור וספורט. הדוח האחרון שיצא בראשית שנת 2012 מציג נתונים לשנת 2010 ומהם נערוך אומדן שלנו לשנת 2012.

בשנת 2012 תסתכם ההוצאה הלאומית בכ- 900 מיליארד ₪ במחירים שוטפים ומתוכה מהווה ההוצאה על תרבות, בידור ופנאי כ- 5.2%, דהיינו כ- 47 מיליארד ₪. רוב ההוצאה הלאומית בסעיפים אלו היא של משקי הבית, למעלה מ- 83%, הרשויות המקומיות מוציאות כ- 11% הממשלה כ- 4% ומלכ"רים מוציאים - 2%.

תחת סעיף הוצאה זה, אשר כשליש ממנו מוצא על רכישת מוצרים ושני שלישי על רכישת שרותים, מופיעים בין היתר סעיפי הוצאה אלו: פעילות ספורט, רכישת ציוד אלקטרוני ומחשבים, רדיו וטלוויזיה, הימורים, ספרות ודברי ספרות, קולנוע, פעילות חברתית וכן גם מוסיקה, אמנויות הבמה ומורשת תרבותית.

שלושת סעיפים אחרונים אלו, מוסיקה, אמנויות הבמה ומורשת תרבותית, מהווים כ- 22% מסך ההוצאה הלאומית לתרבות, בידור ופנאי, משמע כ- 10.3 מיליארד ₪ בשנה בשנת 2012, על פי אומדננו.

מתוך סך הוצאה של כ- 10 מיליארד ₪ אנו ממקדים את דיוננו במוסדות הזכאים לתמיכת משרד התרבות בתחומי התיאטרון, המוסיקה, המחול והמוזיאונים, המוסדות ההגמוניים, הרפרטוארים שעליהם נסב הדיון שלנו כאן ואשר תקציביהם יפורטו בפרקים הבאים. מחיוף הנתונים בפועל לשנת 2010 אנו מעריכים כי בשנת 2012 המוסדות הללו ירשמו הוצאה כוללת של 1.3 מיליארד ₪ (ההוצאה שווה לסך ההכנסה ועוד גרעון שוטף. (ככל שקיים) הדברים מוצגים בטבלה ג1 להלן:

טבלה ג1 - חלקם של מוסדות התרבות בהוצאה הלאומית 2012 מיליארדי ₪	
900	ההוצאה הלאומית החזויה
5.2%	שיעור ההוצאה לתרבות, בידור וספורט בהוצאה הלאומית
47	סך ההוצאה הלאומית לתרבות, בידור וספורט
22.0%	שיעור ההוצאה על מוסיקה, אמנויות הבמה ומורשת
10.3	סך ההוצאה על מוסיקה, אמנויות הבמה ומורשת
1.3	סך ההוצאות של מוסדות התרבות (הנסקרים בעבודה זו)
12.6%	שיעור ההוצאה של מוסדות התרבות מסך ההוצאה על מוסיקה, אמנויות הבמה ומורשת
0.14%	חלקם של מוסדות התרבות בהוצאה הלאומית
2.8%	חלקם של מוסדות התרבות בסך ההוצאה הלאומית לתרבות, בידור וספורט

מוסדות התרבות הנתמכים שאנו עוסקים בהם במסמך זה, הפועלים בתחומי התיאטרון, המוסיקה, המחול והמוזיאונים, הם המוסדות הרפרטוארים, ההגמוניים שמהווים את המסד התרבותי של המדינה בתחומים אלו וקובעים במידה רבה את תמונת התרבות המקומית. מוסדות אלו, כפי שנראה להלן, מקבלים ממינהל התרבות תמיכה הפחותה ממחצית סך תקציב התרבות השנתי של ישראל. תמיכה זו היוותה, בשנת 2010, כ-21% מתקציבם בלבד. ברור כי כל דיון על מקומה של התרבות בחברה ובכלכלה צריך לעסוק בעיקר במוסדות אלו, כ-250 מוסדות בסך הכל*, המעסיקים קרוב ל-10,000 איש, ומשקלם בהוצאה הלאומית הוא 0.14% בלבד.

אין ספק כי למרות משקלם הכמותי הזעיר של מוסדות אלו בהוצאה הלאומית, הם תופסים מקום מרכזי רחב בשיח הציבורי, באמצעי התקשורת, בתרבות הפנאי, והם המציבים אמת מידה תרבותית שעל פיה נמדדות כל שאר הפעילויות התרבותיות. במידה רבה הם קובעים את דמותה התרבותית של ישראל ואת מקומה של המדינה בין שאר מדינות התרבות בעולם. לפיכך, אם מוסדות אלו נמצאים במצוקה כספית חמורה כיום, המאיימת על קיומם כמוסדות תרבות לאורך זמן, הדיון בעתידם ובנתח התקציבי שהם ראויים לו מתקציב המדינה ומתקציב משרד התרבות, לא יוכל להצטמצם לדיון כמותי בלבד. הוא יצטרך להתמודד עם שאלות חשובות הנוגעות למעמד התרבות בישראל, מקומה של התרבות הגבוהה, חינוך לערכי תרבות ומקומה של תרבות גבוהה ואליטיסטית בחברה הישראלית.

בשנת 2008 יזמה קבוצת חברי כנסת את "הצעת חוק התרבות והאמנות-2008". חוק זה נועד לקבע את תקציב התמיכה בתרבות כשיעור קבוע מתקציב המדינה. השיעור שהופיע בהצעת החוק היה 0.5% מתקציב המדינה. הכוונה היתה להביא למהלך שיכפיל לפחות את גובה תקציב התרבות, יקבע אותו על פני זמן ויבטיח את גידולו האוטומטי באותו שיעור שבו גדל תקציב המדינה. בפועל מהלך שאפתני זה לא צלח, כפי שמוכיחה טבלה ג' להלן:

טבלה ג' תקציב המדינה ותקציב מינהל תרבות לשנת 2012. מיליוני ₪	
365,000	תקציב המדינה לשנת 2012
642	תקציב מינהל תרבות
0.18%	שיעור תקציב מינהל תרבות מתקציב המדינה
0.50%	השיעור המוצע בחוק התרבות והאמנות
1,825	תקציב התרבות לפי הצעת החוק
128%	הגידול הנדרש באחוזים
1,025	הגידול הנדרש במונחים כספיים

אנו רואים כי למרות גידול ריאלי מסויים שנרשם בתקציב מינהל התרבות בשנים האחרונות, הוא מהווה כ – 0.18% בלבד מתקציב המדינה לשנת 2012 ונדרש גידול עצום של 128% כדי ליישם את חוק התרבות והאמנות.

תביעה להכפלה של תקציב התרבות איננה דרישה ריאלית, בעיקר לא בימים אלו, כאשר אנו עדים לדיונים לקראת קביעת התקציב וגובה הגרעון החזוי לשנת 2013, אך יש מקום להעמיד אותה כנקודת ציון לצורך התייחסות.

בשנת 2008, לאור דרישה של פורום מוסדות התרבות בישראל, הסכים משרד האוצר לחתום על הסכם באשר להיקף תקציב התרבות עם הפורום ועם משרד התרבות. ההסכם תקף כל עוד חוק התרבות והאמנות לא יקודם, ונקבעו בו תקציבי תמיכה מוסכמים לשלוש שנים על דעת כל הצדדים. ההסכם שהוארך בשנת 2010 מגן על תקציב מינהל התרבות מפני קיצוצים רוחביים בתקציב הממשלה אך אינו נותן מענה כלשהו לבעיות הקשות שיפורטו בהמשך. תחת האיום של קיצוצים נוספים העדיפו מוסדות התרבות לחתום על הסכם זה בבחינת הרע במיעוטו.

ההסכם המקורי קבע כי תקציב התמיכות בסעיפי ההסכם לשנת 2009 יעמוד על סכום של 456 מליון ₪. (כולל התייקרויות) לשנת 2010 נקבע סכום של 461 מליון ₪ ולשנת 2011 נקבע סכום של 466 מליון ₪. סכומים אלה הם סכומים נומינליים ואפילו האינפלציה הנמוכה יחסית הדביקה אותם. בהסכם הנוסף שנחתם בשנת 2010 נקבע כי תקציב התמיכות של מינהל התרבות בסעיפי בהסכם יעמוד בשנת 2012 על סך של 484 מליון ₪. זהו גידול של 6.1% ביחס לסכום שנקבע בשנת 2009 אבל מדד המחירים לצרכן בין מאי 2009 למאי 2012 עלה ב 9.4% ולפיכך הסכום הריאלי של סעיפי התמיכה הבסיסיים נשחק.

השחיקה האינפלציונית היא הבעייה הקלה ביותר מבין הבעיות הגלומות בהסכם. הבעייה העיקרית היא שסכומים אלה הם סכומים נמוכים מאד שאינם נותנים מענה למשבר ההולך ומתעצם במוסדות התרבות שיוצג בהמשך העבודה. השלטון המקומי הפחית את תמיכתו במוסדות התרבות בשנים אלו ולכן חלקה של כלל התמיכה הציבורית הולך וקטן. התרומות ממקורות פרטיים פחתו אף הן וגם היכולת להעלות את מחירי הכרטיסים מוצתה עד תום. (אנו מעריכים כי דוח פילת הבא יצביע על ירידה גדולה בהכנסה למבקר) בנוסף לכל אלה, חשוב להבהיר כי חלק ניכר מהתקציב הכלול בהסכם התרבות אינו מגיע למוסדות התרבות ומוקצה ע"י משרד התרבות לפעולת תרבות שונות (כגון: "לילה לבן") וליעדים אחרים וחדשים. טבלה 3 מפרטת את הקצאת תקציב התמיכה של מינהל תרבות בסעיפים מקובצים:

טבלה ג3 - תקציב מינהל תרבות 2012 (במיליוני ₪)			
		91.2	תיאטרון וקבוצות תיאטרון
		62.9	מוסיקה ואופרה
		29.0	מחול
		38.2	מוזיאונים
		9.8	פסטיבלים
		19.1	בתי ספר
		18.8	תקנת ירושלים
		18.7	סבסוד ותיקים
44.8%	287.7		ס"ה מוסדות רגיל
		14.7	מוסדות מדע מחקר
		7.3	אקדמיה ללשון
		9.7	ספרות
		4.2	אמנות פלסטית
		3.9	פרסים
		28.2	פעולות בתרבות
		6.5	תרבות בקהילה
		7.5	מורשת עדות
		12.5	תרבות ערבית ודרוזית
		7.4	תרבות תורנית
		16.4	שימור אתרי התיישבות
		4.6	מורשת בן גוריון
		6.2	יד בן צבי
		9.2	רכישות והוצאות
		3.9	שיפוצים
		1.7	המועצה לתרבות
22.4%	143.9		ס"ה סעיפים אחרים בהסכם הפורום
8.2%	52.4		עתודות וזרזות להתייקרויות
75.4%	484.0		סיכום התקציב הכלול בהסכם הפורום
		71.3	קולנוע + עתודה לקולנוע
		75.0	ספריות + תמיכות
		8.8	בית התפוצות
		3.0	סעיפים אחרים
24.6%	158.1		סיכום תקציב שאינו נכלל בהסכם הפורום
100.0%	642.1		ס"ה התקציב המינהל (סעיף 1931)

מתוך תקציב של 642 מיליון ₪ המוקצים לתמיכת מינהל תרבות בשנת 2012, 158 מיליון ₪ מיועדים לספריות, לקולנוע, ולבית התפוצות שאינם נכללים בהסכם התרבות. לפיכך תקציב הסכם התרבות לשנת 2012 מסתכם ב 484 מיליון ₪ בלבד.

מתוך סכום זה, 288 מיליון ₪ יגיעו לבטח למוסדות התרבות הנתמכים בהתאם לנוהלי התמיכה ומבחני התמיכה. יתרת הסכום כ- 196 מיליון ₪ תוקצה למטרות שונות כמפורט בטבלה ורק חלקה יגיע למוסדות התרבות. לפחות מחציתה של יתרה זו נמצא בסעיפי 'עתודה' ו'פעולות' המוקצים ע"י משרד התרבות על פי שיקוליו ולא על פי מבחני התמיכות.

מכאן שהסכם התרבות שניזום על ידי פורום מוסדות התרבות, מקיף סכומי כסף משמעותיים שלא יחולקו לפי הקריטריונים השקופים המקובלים בענפי התיאטרון, המוסיקה, המחול והמוזיאונים. ההסכם אינו מספק בטחון תקציבי בסיסי לכ- 250 מוסדות התרבות, שבהם אנו דנים בעבודה זו.

על פי דוח מכלול משנת 2005, שנסמך על דוח שהכין פרופסור עזרא סדן לעיריית ת"א ומחקרים שנעשו בחו"ל, להוצאה הישירה על תרבות יש מכפיל של 1.5, דהיינו, הוצאה שנתית ישירה של המוסדות בשיעור של 1.35 מיליארד ₪ מייצרת הוצאה נגזרת נוספת של כ 2 מיליארד ₪ בהוצאות בענפי משק שונים (מסעדות, בתי קפה, תחבורה ואחרים) ולפיכך מדובר ביצירת כ- 15 אלף מקומות עבודה נוספים.

אכן יש תרומה למוסדות התרבות גם בצד הכלכלי והתעסוקתי, וחלקם גם פונה לשוק תיירות החוץ, וכידוע למוסדות תרבות חלק חשוב בפיתוח אורבני, התחדשות עירונית והעלאת הפרופיל הציבורי של ערים וישובים, ואין להמעיט בכך. אך לדעתנו עיקר הדיון וההצדקה לגובה התמיכה במוסדות התרבות צריכים להתבסס על הטיעון הערכי: חשיבות שימור התרבות, עידוד יצירה מקומית, הנחלת ערכים אוניברסליים, עידוד תרבות גבוהה, פתיחות לתרבות העולם הגדול, הקלאסית והמודרנית ועידון ערכי הטעם והאסתטיקה של הציבור הרחב.

טבלה 4ג משווה את היקף תקציבי התרבות ביחס לתקציב הממשלה במספר מדינות נבחרות:

טבלה 4ג- הקצבות הממשלה לתרבות בהשוואה למדינות בעולם 2012				
מליון ₪	800	הקצבות הממשלה לתרבות 2012		
מליון ₪	365,000	תקציב המדינה 2012		
		ההקצבות לתרבות באחוזים מתקציב המדינה		
		0.22%	ישראל	
		0.79%	גרמניה	
		0.90%	איטליה	
		1.15%	פולין	
		1.26%	צרפת	
		1.71%	דנמרק	

מקור: COMPENDIUM ומצגת מינהל תרבות

בהשוואות הבינלאומיות בטבלה זו ובטבלה 5ג, אנו מציגים תקציב תרבות הגבוה מתקציב תמיכת מינהל תרבות (800 מליון ₪ במקום 643 מליון ₪) וזאת כדי לתת ביטוי לתקציב תרבות ממשלתיים אחרים המופנים לתרבות ובכלל זה למוסדות שאינם מתוקצבים ע"י מינהל תרבות, כגון: מוזיאון יד ושם, מוזיאוני משרד הבטחון ועוד. גם לאחר הוספת תקציבי המשרדים האחרים ניתן לראות כי חלקו של תקציב התרבות בתקציבה של דנמרק למשל גבוה כמעט פי 8

(!) מחלקו של תקציב התרבות בתקציבה של ישראל. חלקו של תקציב התרבות בגרמניה מסך התקציב גבוה פי 3.6 מחלקו של משרד התרבות בתקציב בישראל. בהשוואה בינלאומית עם מדינות השוק האירופי ומדינות ה-OECD, תקציב התרבות של ישראל נמצא בתחתית הרשימה. סדרי הגודל של הפערים הכספיים הם ענקיים. גם אם ישולש מחר תקציב התרבות, ישראל עדיין תיוותר במקום נמוך יחסית. טבלה 5 מציגה את תקציב התרבות לנפש באותן מדינות:

טבלה 5 - תקציב התרבות לנפש בישראל ובעולם 2012				
מיליון ש"ח	800			הקצבות הממשלה לתרבות 2012 (אמדן)
מיליון	7.8	מספר תושבי ישראל 2012		
		יורו*	21	ישראל
		יורו	36	פולין
		יורו	101	גרמניה
		יורו	112	איטליה
		יורו	117	צרפת
		יורו	352	דנמרק
				1 יורו = 4.9 ש"ח. ההקצבה לנפש בישראל עומדת על 104 ש"ח לשנה

תקציב התרבות לנפש בדנמרק גבוה פי 16 מאשר בישראל. תקציב התרבות לנפש בפולין הינו 36 יורו פי 1.7 מאשר בארץ. פולין היא מדינה ענייה מישראל (מקום 66 בעולם לעומת ישראל הנמצאת במקום ה-42, התוצר לנפש בפולין הינו כ-16,000 יורו לעומת התוצר לנפש בישראל שהינו כ 24,700 יורו)

אילו תקציב התרבות לנפש בישראל היה משתווה לזה של פולין הענייה יחסית, היה סך תקציב התרבות עומד בשנת 2012 על סכום של 1400 מיליון ש"ח במקום 800 מיליון ש"ח כיום.

ניתן אפוא לקבוע באופן נחרץ כי ישראל איננה נוהגת כמקובל במרבית המדינות המפותחות, מדינות התרבות, ומקצה סכום נמוך במיוחד לתקציב התרבות. בשנת 1998 הצהירה הוועדה העולמית של אונסקו כי "בכל מדינה, בכל שנה, יש להקצות לפחות אחוז אחד מכלל כספי הציבור לפעילויות אמנותיות של יצירה ביטוי והפצה". מדובר, אם כן, בסכום של 3.65 מיליארד ש"ח. התמיכה המצרפית הציבורית בישראל לתרבות אינה מגיעה למחצית מהמלצת אונסקו. כלומר, גם אם נצרף לתקציב משרד התרבות את כל תקציבי התרבות של המשרדים האחרים וגם את תמיכות השלטון המקומי, מפעל הפיס וכו' לא נגיע ל-50% מהמלצת אונסקו.

ברור כי המצב הכספי של מוסדות התרבות בישראל, שבו נדון בארבעת הפרקים הבאים, הוא פועל יוצא של היקף התקציב הלאומי המופנה למוסדות התרבות. ומעבר לכך, בטווח הבינוני

והארוך, התקציב הזעום משפיע גם על הצד האיכותי: יכולת היצירה, מימוש הפונטציאל הקיים, טיפוח ופיתוח תכנים וסוגות גבוהות, טיפוח צרכני תרבות גבוהה בקרב הדור הצעיר ושמירת רמת התרבות המקומית בכלל.

* אין אנו כוללים פסטיבלים, גלריות, כתות אמן וכו במספר האינדיקטיבי של 250 מוסדות.

פרק ד – תיאטרון

למעלה מחמישה מיליון מבקרים פקדו את אולמות התיאטרון בישראל בשנת 2010, גידול של 35% בתוך עשור. מספר המופעים הוכפל מ-723 ל-1,524, מספר ההרצות עלה ב-57% ל-16,858. כן נרשמה צמיחה גדולה במספר המוסדות הנתמכים שעלה מ-31 ל-47 בתוך עשור. כמפורט בטבלה ד1 - לא כולל פרויקטים ופסטיבלים)

טבלה ד1 - תחום התיאטרון - סיכום תמציתי (2010)									
מבקרים	באחוזים	הוצאות	באחוזים	סך תמיכת המינהל מליוני ₪	באחוזים	הוצאה למבקר בש	תמיכת המינהל במבקר בש	תמיכת המינהל באחוזים	
2,977,000	86%	316.7	80%	70.0	72%	106.3	25.0	22%	גדולים ובינוניים (7)
481,000	14%	78.4	20%	26.9	28%	162.9	55.9	34%	קטנים ואחרים (33)
3,458,000	100%	395.1	100%	96.9	100%	111.4	27.3	25%	ס"ה:
1,577,000		62.9		12.6		40.0	8.0	20%	תיאטרוני ילדים (11):
5,035,000		458.0		109.5		90.9	21.9	24%	ס"ה

מבחינה כמותית גרידא מדובר בשגשוג. אך אנו מצאנו אצל מנהלי המוסדות, שעמם נפגשנו ושוחחנו, תחושות של מצוקה ומרירות רבה על גובה התמיכה הציבורית. לא מדובר רק בתחושות סובייקטיביות. מוסדות רבים נקלעו בשנים האחרונות לגרעונות כבדים, שלהם השפעה הרסנית על התיאטרון, הן לטווח הקצר והן לטווח הארוך. מוסדות מובילים כגון הבימה, בית לסין, תיאטרון גשר התקשו אפילו בתשלום השכר השוטף לעובדיהם. הגרעון השוטף המצטבר בתחום התיאטרון לשנת 2010 עמד על 5 מיליון ₪ והגרעון המצטבר הגיע לסכום עתק של 93 מיליון ₪. אף אם מחציתו משוייכת לתיאטרון הבימה בנסיבות מיוחדות, גם גרעון של 40-50 מיליון ₪ הינו בלתי סביר ומעיק מאד. טבלה ד2 מציגה את תקציבי התיאטרון והשינויים שחלו בהם בין שנת 2000 ל-2010.

טבלה ד2 תקציבי התיאטרונים בישראל 2000 - 2010. ניתוח כמותי השוואתי. מיליוני ₪					
שנוי ריאלי 2010 לעומת 2000	%	תקציב 2010 בפועל	תקציב 2000 במחירי 2010	%	תקציב 2000
3%	24%	110	106	29%	86
43%	5%	23	16	4%	13
2%	11%	49	48	13%	39
7%	40%	182	171	47%	138
39%	57%	256	184	51%	149
73%	3%	15	9	2%	7
25%	100%	453	363	100%	294
-7%	1%	5	6.2	2%	5
24%	102%	458	370	103%	299
			123.6		
		93	69		56

בשעה שחלק ההכנסות העצמיות, במחירים שוטפים, גדל מ-149 מיליון ₪ ל-256 מיליון ₪, גדלה תמיכת מינהל התרבות מ-86 מיליון ₪ ל-110 מיליון ₪ במחירים קבועים של שנת 2010. (מדד המחירים לצרכן ביו השנים 2000 ל 2010 עלה ב 23.6%) ההכנסות העצמיות גדלו בשיעור של 39% לעומת גידול של 3% בלבד בתמיכות המינהל, כל זאת בעשור שבו צורפו 30 מוסדות תיאטרון למעגל התמיכה. כתוצאה מכך, קטן חלקה של תמיכת מינהל התרבות ל- 24% מסך ההכנסות ב 2010 וזאת בהשוואה ל 29% בשנת 2000. כמפורט בטבלה ד3 במונחים של תמיכה למבקר, פחתה תמיכת המינהל ב- 23% (ריאלי) ועמדה בשנת 2010 על סכום של 21.9 ₪ למבקר.

טבלה ד3 תקציבי התיאטרונים בישראל 2000 - 2010. השוואת הכנסות למבקר. ב - ₪			
שנוי ב %	2010	2000	
35%	5,034,000	3,737,000	מספר מבקרים שנתי (כולל ילדים)
97%	61	31	מספר מוסדות נתמכים
111%	1,524	723	מספר מופעים
57%	16,858	10,711	מספר הרצות
			תמיכות, הכנסות והוצאות בש"ח למבקר (מחירי 2010)
-23%	₪ 21.9	₪ 28.4	תמיכת מינהל התרבות
6%	₪ 4.6	₪ 4.3	תמיכה ממשלתית אחרת (סבסוד לותיקים, פרוייקטים)
-25%	₪ 9.7	₪ 12.9	תמיכת השלטון המקומי
-21%	₪ 36.2	₪ 45.6	סך התמיכה הציבורית (ממשלה + עיריות)
29%	₪ 3.0	₪ 2.3	תמיכה מקרנות, תרומות וכו
-40%	₪ 1.0	₪ 1.7	גרעון
-8%	₪ 91.0	₪ 98.9	סך ההוצאה השנתית

מצוקתם של התיאטרונים בישראל הינה בעייה כרונית המתפרצת בעוצמה רבה בכל מספר שנים כאשר מוסדות מסויימים מגיעים למשבר פיננסי חמור ואינם מסוגלים לעמוד בהתחייבויותיהם השוטפות ובתשלומי השכר לעובדים.

לא בכדי הוקמו ועדות רבות כדי למצוא פתרונות לבעייה זו.

אחת הוועדות הבולטות והחשובות ביותר היתה הוועדה לבדיקת מצב התיאטרונים שפעלה בשנים 93-1992. בוועדה זו השתתפו אנשי כלכלה וכספים וביניהם יו"ר הוועדה חזי שלח ז"ל, מנהל בכיר בסקטור העסקי ואיש תרבות מובהק וכן אורי לאור ז"ל שהיה בעברו סגן הממונה על התקציבים באוצר ואחראי על תקציב התרבות.

גם וועדה זו, כמו וועדת שביט שנסקרה בפרק ב', המליצה על הקמת "ות"ת תרבות" בדומה לוועדת התכנון והתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה. וועדת שלח ראתה בכך מהלך ארגוני נכון שיבטיח תכנון רב שנתי, הזרמה שוטפת של משאבים, שיפור הניהול וניתוק מכל מעורבות פוליטית וממשלתית כדי להבטיח את חופש היצירה.

בד בבד המליצה וועדת שלח על כללי תיקצוב ברורים, השונים לחלוטין מנהלי התקצוב הנוהגים כיום. **ההמלצה הבולטת ביותר של וועדת שלח היתה להעמיד את שיעור התמיכה הממשלתי בתיאטרונים הגדולים והבינוניים על 55% עד 65% מתקציבי התיאטרונים.**

להמלצה זו צורפו כמובן המלצות רבות אחרות כגון:

- **תקצוב תלת שנתי.**
- **אישור היקף פעילות ודפוס פעילות שיבטיחו תקציבים מאוזנים.**
- **הצמדת תקציב התמיכה להתייקרויות על פי נוסחה מותאמת למבנה ההוצאות בתיאטרון.**
- **העברה קבועה ויציבה של 1/12 מגובה התקציב מדי חודש בחודשו.**

הוועדה המליצה גם על דרכי טיפול בגרעונות המצטברים בדרך שתביא לחיסולם ההדרגתי, ובמקביל המליצה על מנגנון מעקב, בקרה וסנקציות שימנעו יצירת גרעונות חדשים. לו היו המלצות וועדת שלח מתקבלות, היתה התמיכה הציבורית בתיאטרון גדלה בעשרות מליוני שקלים לשנה ופני התיאטרון היו שונים בתכלית השינוי, ללא ספק. הגם שעבודה זו איננה עוסקת באופן חלוקת התמיכות בתוך תחום התיאטרון, חשוב להציג בקצרה מספר נתונים שיש בהם חשיבות להבהרת התמונה הכוללת. (טבלה 4ד)

טבלה ד4 שבעת התאטרונים הגדולים 2000-2010 במיליוני ₪						
שנוי ריאלי 2010 לעומת 2000	אחוז מסך ההכנסה	תקציב בפועל 2010	תקציב במחירי 2010	אחוז מסך ההכנסה	תקציב 2000	
						תמיכה בכלל התיאטרות בישראל:
3%	24%	110	106	29%	86	תמיכת מינהל התרבות
7%	40%	182	171	47%	138	סך התמיכה הציבורית (מינהל+ ממשלתית, ותיקים + עיריות)
תמיכה בשבעת התיאטרונים הגדולים: הבימה, הקאמרי, בית לסיין, החאן, גשר, חיפה ובאר שבע						
-32%	13%	61	90	25%	73	תמיכת מינהל התרבות
-30%	22%	101	145	40%	117	סך התמיכה הציבורית (מינהל+ ממשלתית אחרת + עיריות)
-41%		20.4	34.7			תמיכת המינהל במבקר - שבעת הגדולים
-23%		21.9	28.4			תמיכת המינהל במבקר - כלל התאטרונים
25%		453	363		294	סך ההכנסה השנתית של כל התיאטראות
		93				גרעון מצטבר של כלל התיאטרונים
		90				גרעון מצטבר של שבעת הגדולים

אנו רואים כי תמיכת המנהל בשבעת התיאטרונים הגדולים והבינוניים, שאליהם מגיעים כ- 86% מכלל צופי התיאטרון למבוגרים, ירדה ריאלית ב 32% ביו השנים 2000 ל 2010, כאשר התמיכה לכלל התיאטרונים גדלה בתקופה זו ב 3% ריאלית. במלים אחרות: שבעת התיאטרונים המרכזיים נפגעו כספית מההגדלה הניכרת במספר התיאטרונים הנתמכים. במונחים של תמיכה למבקר, הירידה בתמיכה היתה אף גבוהה מכך והסתכמה ב -41.1% (!).

אין בדברים אלה כדי להפחית מחשיבותם הרבה של התיאטרונים הקטנים, קבוצות התיאטרון, מרכזי הפרינג', לא כל שכן מוסדות התיאטרון מביניהם הפועלים בפריפריה. לפעילות התיאטרון המקומי בפריפריה יש חשיבות רבה מאד ובעיקר אם היא מתבססת על אנשי תיאטרון המתגוררים ופועלים בישוביהם. פעילות זו איננה עומדת בסתירה להגעתן של הצגות התיאטרונים הממוסדים אל היכלי התרבות המרוחקים מהערים הגדולות. כבר בשנת 1993 הצביעה וועדת שלח על תרומתה החשובה והייחודית של הפעילות התיאטרונית המתבצעת שלא במסגרת התיאטרונים הגדולים ועל ההכרח להעניק לה עידוד ותמיכה ראויים. אם זאת, התריעה הוועדה כי הגידול במספר התיאטרונים הנתמכים, אסור שיבוא על חשבון התיאטרונים הקיימים שיש לשמור על רמתם ועל חוסנם הפיננסי. הוועדה שללה את מנגנון התחרות המתמדת בין מוסדות ותיקים לחדשים על נתח העוגה הקיימת, כאשר התקציב הכולל נשאר ללא שנוי.

ברצוננו לציין כי כשליש מסך מבקרי התיאטרון פוקד את תיאטרוני הילדים. גם אחד עשר תיאטרונים אלה, מהם שישה שנוספו למעגל התמיכה אחרי שנת 2000, מתחרים על אותו תקציב תמיכות נתון.

ביסודו של דבר, קיים שוני רב בין תיאטרון ילדים לתיאטרון מבוגרים. ההוצאה הממוצעת למבקר בתיאטרון לילדים עומדת על 40 ₪ למבקר ותמיכת המינהל עומדת על 8 ₪ למבקר. אלו הם מספרים נמוכים בהרבה לעומת ענפי התיאטרון האחרים.

אנו סבורים כי מן הראוי להפריד את ענף תיאטרונים הילדים מיתר ענפי התיאטרון. לבדל את התכנון, התקצוב והתמיכות בתיאטרונים ילדים באופן ההולם ענף ייחודי זה. העידוד הניתן לתיאטרונים הילדים, שיש להם חשיבות רבה במערכת החינוך, אינו צריך לבוא על חשבון התיאטרונים למבוגרים ואין מקום לתחרות ביניהם. למדיניות משרד החינוך תפקיד מכריע בתחום תיאטרונים הילדים. מנגנון "סל תרבות" קובע אילו הצגות תוכלנה להיכנס לבתי הספר. בדרך זו מתבצעת בקרת איכות ממוסדת וגם הכוונה חינוכית, סוגייה מורכבת שלא תידון בעבודה זו. למערכת החינוך כללים שונים מאלה של התיאטרון למבוגרים שחייב להיות חופשי מכל התערבות ממשלתית.

נשוב לפתיח של פרק זה: העשור האחרון מאופיין בצמיחה מהירה של תחום התיאטרון. צמיחה המלווה בגרעונות כספיים שלהם השפעות הרסניות הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך. לא ננתח את כל הסיבות שהביאו למצב זה אך נציין מספר גורמים עיקריים:

א. עקב המצוקה הכלכלית נאלצו התיאטרונים הגדולים להרבות בהצגות מסחריות ופופולריות שאותן ניתן להריץ מאות פעמים באולמות גדולים. נזקה של מדיניות זו הוא כפול: מחד, הפחתה בחלקן של ההצגות האיכותיות, התפשרות על רפטואר והימנעות מנטילת סיכונים אמנותיים ומאידך, הרצת יתר של הצגות מצליחות הגורמת לשחיקה ולפגיעה בשחקנים ובצוות.

ב. בעשורים האחרונים הגיע מספרם של "היכלי התרבות" ברשויות המקומיות לשיא. מנהלי היכלים אלה מקיימים מפעלי מנויים אשר תופסים נתח הולך וגדל בתחום התיאטרון. לפיכך, נאלצים התיאטרונים לקיים אלפי הצגות חוץ אפילו ברחבי גוש דן. (מרכז הבמה בגני תקווה או היכל התרבות באור יהודה) הצגות אלה, המתקיימות לעיתים במרחק של דקות נסיעה מאולם הבית, יקרות לתפעול, מתומחרות במחירים נמוכים בגין התחרות בין התיאטרונים ומייצרות גידול כמותי ניכר המלווה בגרעונות.

ג. מבחני התמיכה של מינהל התרבות, "הקריטריונים" (טבלה ד5) נותנים משקל רב מאד למספר ההפקות ולמספר ההרצות.

טבלה ד5 - מבחני תמיכת מינהל תרבות בתיאטרון		
משקל	הקטגוריה	
25%	כמות ההפקות	1.
20%	כמות ההרצות	2.
6%	מיקום התיאטרון	3.
8%	מיקום ההרצות	4.
6%	ותק	5.
7%	ייחוד לשוני	6.
9%	רפרטואר	7.
6%	מורכבות ההפקות	8.
5%	עידוד יוצרים ומבצעים בתחילת דרכם	9.
4%	תרומה לקהילה וחינוך לתאטרון	10.
4%	עידוד הפקות פרינג'	11.

יובהר, שכל התיאטרונים הנתמכים בארץ, 52 בסך הכל, נכון ל-2010 - גדולים, קטנים וגם תיאטרוני ילדים - חולקים בעוגת 100 האחוזים דלעיל.

אין כל ספק שהמוסדות מכוונים את פעילותם כדי להשיג מקסימום תמיכה ממינהל התרבות. מבחינה כלכלית כלל לא בטוח כי יש יתרון בהשגת מקסימום תמיכות בכל מחיר. בחשבון הכולל הפקה חדשה תגדיל את התמיכה אך עלולה להיות גרעונית. התמיכות מהוות 24% בלבד מכלל ההכנסות. נוצרה מציאות לפיה התמיכות דרבנו גידול ניכר במספר ההפקות וההרצות, אך מדיניות זו גרמה הן להגדלת הגרעונות והן לפגיעה באיכות התיאטרון. בחודש מאי 2012 פנו יוצרי התיאטרון המובילים בישראל במכתב פומבי לשרת התרבות בעניין זה. "מדוע הצגה צריכה לרוץ 300 או 400 פעם?" בנוסף לתביעתם להגדלה כללית של התמיכה בתיאטרון הם תובעים את תיקון הקריטריונים באופן שיפחית את המשקל הניתן לכמות וידגיש את הפרמטרים האיכותיים, יעודד נסיונות אמנותיים ויעודד מבצעים צעירים לטווח ארוך ועוד.

ד. שיטת התמיכות איפשרה את כניסתם של גופי תיאטרון חדשים ורבים למעגל התמיכה. במקביל לתרומתה של שיטה זו לצמיחה המהירה בתיאטרון, גדל מספרם של הגופים הנאלצים לחלוק אותו תקציב תמיכה נתון. נוצר תהליך לא סביר של מאבק על נתח התמיכה בשיטת "משחק סכום אפס". בכך הופר עקרון מהותי שנקבע בעת שפורסמו הקריטריונים בשנת 2005. על פי עקרון זה, הוספתם של מוסדות חדשים למעגל התמיכות תלווה בתוספת תקציב ולא תבוא על חשבון המוסדות הקיימים. על פניו נראה כי המדינה לא שאלה את עצמה בכמה מוסדות ראוי לתמוך? האם התמיכה הציבורית היא זכות מוקנית לכל מי שחפץ לעסוק בתיאטרון? האם אין מקום לקיומו של תיאטרון מסחרי המתקיים ללא תמיכות? כיצד לשמור על חוסנם, איכותם וקיומם הבריא של המוסדות הקיימים?

כך למשל, נוספו למעגל התמיכה תיאטרוני ילדים שפעלו, ממילא, בהצלחה, שנים רבות קודם לקביעת שיטת הקריטריונים וללא תמיכה ציבורית כלל. הוספת מוסדות אלה למעגל התמיכה באה על חשבון מוסדות קיימים. האם הושגו בכך יעדים תרבותיים? גם בעבר, תיאטרוני ילדים אלה היו חייבים לעמוד בקריטריונים איכותיים ולקבל אישור מ"סל תרבות", כדי לפעול בבתי הספר.

ראוי לציין כי בתחום ההשכלה הגבוהה למשל, לא קבעה המדינה כי כל מכללה פרטית שתעמוד בקריטריונים מסויימים זכאית לתמיכה ציבורית. המכללות הציבוריות נהינות מתמיכה ציבורית ואילו הפרטיות אינן נהנות מכך. בדרך זו, לא מזעזעים את תקציביהן של המכללות הציבוריות מדי שנה ולא מכניסים אותן לתזזית ואי ודאות. **אין אנו ממליצים להוציא ממעגל התמיכה מוסדות שכבר כלולים בו ועומדים בכל מבחני התמיכה. עם זאת, אנו מוצאים לנכון לשוב ולהדגיש כי הוספה של מוסדות חדשים למעגל התמיכה איננה יכולה לבוא בדרך של צמצום התמיכה במוסדות הקיימים והכנסתם למצוקה ולגרעונות.** ההיפך הוא הנכון, מוסדות התיאטרון הציבוריים בישראל זקוקים לתוספת תמיכה משמעותית של עשרות מליוני שקלים לשנה וזאת רק כדי לשמור על הקיים.

מנהלי התיאטרון, עמם נפגשנו במסגרת עבודה זו, הבהירו לנו את מצבם. לדבריהם התיאטרון הממסדי נמצא בקריסה בכל תחומי פעילותו. משברי התקציב והשכר (הבימה, בית לסין, גשר, הקאמרי) הם קצה הקרחון. גם אם יכוסו גרעונות בהסדרי אד-הוק כאלה ואחרים כפי שנעשה בשנים עברו, לא יבוא מזור לתחום התיאטרון. בתקציבי התמיכה הנוהגים היום, התיאטרון יחיה מהיד לפה וינוע ממשבר תקופתי אחד למשנהו.

לדברי המנהלים, קיימת התדרדרות בכל המערך המשלים הפועל מאחורי הקלעים, שבלעדיו אין קיום לתיאטרון: תפאורה, תלבושות, תאורה, סאונד, ניהול במה וטכנולוגיות במה ומערכות מחשב שאבד עליהן הכלח. השכר הנמוך אינו מאפשר קליטתו והכשרתו של דור חדש ומיומן. גם מרבית השחקנים², אגב, משתכרים שכר נמוך והתיאטרון ממשיך להתקיים בתנאים אלה שנים רבות משום שעזר צונם של השחקנים להופיע ולהשתתף בהצגות, גם תמורת שכר נמוך. מן המנהלים שמענו גם על עומסי עבודה בלתי קבילים, על תקני בטיחות גבוליים. אלה הן, בין השאר, ההשלכות של הנסיעה היומיומית של עשרות הצגות ומספר כפול ויותר של משאיות אל למעלה ממאה היכלי תרבות במצטבר, שחלקם שוכנים במרחק של קילומטרים ספורים מאולמות הבית של התיאטרונים.

לא נחזור שוב על הטענות הכבדות בדבר הקרבת איכות התיאטרון על מזבח הפופולריות והשיקולים הכספיים והנזקים הנגרמים בגין הרצה תלת ספרתית של הצגות מצליחות.

למותר לציין שאנשי התיאטרון בישראל מכירים היטב מציאות תיאטרונית אחרת השוררת באירופה. כך למשל, הצצה קלה לדו"חות הפיננסיים של ה - National Theater בבריטניה מלמדת על תקציב של 70 מיליון שטרלינג שהוצא על 1.2 מיליון מבקרים. ההוצאה למבקר היתה איפוא שוות ערך ל- 350 ₪ בניגוד להוצאה ממוצעת למבקר של 106 ₪ בשלושת התיאטרונים הגדולים. גם לאחר שמנטרלים את יוקר המחיה בלונדון בהשוואה לזה של תל אביב, מובן מאליו כי קיים פער אדיר בין תיאטרון אנגלי זה, כמו גם תיאטרונים רבים אחרים ברחבי אירופה, לבין התיאטרונים בישראל. בפרק ההמלצות נתייחס לסכומי התמיכה שיש להוסיף לתחום התיאטרון על מנת שיתקיים ויתפתח באופן ראוי. סכומים אלה ייגזרו מההחלטות לגבי סך התמיכה לתרבות. כמו כן, **נמליץ בפרק הסיכום על הקמתה הבלתי נמנעת של וועדה ציבורית לבחינת מצבם של מוסדות התרבות בישראל.** לנוכח הגרעון המצטבר ההולך ותופח, המשבר העמוק רב הרבדים, הגידול הדרמטי במספר התיאטרונים לסוגיהם, והגידול במספר היכלי התרבות העירוניים, יש צורך לבחון מחדש את דרך ההתנהלות של תחום התיאטרון כולו ולגבש כללים שיבטיחו לתיאטרון יציבות ושגשוג ללא הנמכת הרף האמנותי.

² קביעה זו איננה נכונה כשמדובר בשכרם של עשרה עד עשרים שחקנים - כוכבים ששכרם אינו נמוך. אנו סבורים כי לנוכח הקשיים הכספיים של התיאטרון מן הראוי להפחית את שכר הכוכבים. התיאטרונים יוכלו להתאחד להשגת מטרה זו ולקבל על כך אישור או, לחילופין, וועדה ציבורית כגון וועדת ניצני שקבעה וקיבעה בהצלחה רבה את שכר המנהלים, תוכל לקבוע כללי שכר (בד"כ חוזה פרילאנס או עם חברה) לכוכבי התיאטרון.

פרק ה' – מוסיקה

למעלה ממיליון ושש מאות אלף מבקרים פקדו את אולמות הקונצרטים בישראל בשנת 2010, גידול של 26% במשך עשור. מספר הגופים הנתמכים עלה מ- 50 בשנת 2000 ל-56 בשנת 2010. בס"ה נוגנו 3,038 קונצרטים. (כמפורט בטבלה ה-1, תזמורות, אופרה ומקהלות בלבד)

טבלה ה-1 תחום המוסיקה 2010: סיכום תמציתי									
מבקרים	באחוזים	הוצאה במיליוני ₪	באחוזים	תמיכת המנהל במיליוני ₪	באחוזים	הוצאה למבקר ₪	תמיכת המנהל למבקר ₪	תמיכת המנהל באחוזים	
גופים כלליים:									
327,000	19.6%	67.8	22.8%	9.3	13.2%	207.3	28.4	13.7%	הפילהרמונית
791,000	47.3%	90.5	30.4%	31.4	44.5%	114.4	39.7	34.7%	תזמורות סימפוניות וקאמריות (10)
70,000	4.2%	10.6	3.6%	4.5	6.4%	151.4	64.3	42.5%	תזמורות עונתיות והרכבים (15)
190,000	11.4%	107.4	36.0%	19.6	27.8%	565.3	103.2	18.2%	האופרה הישראלית
74,000	4.4%	12.0	4.0%	3.4	4.8%	162.2	45.9	28.3%	מרכזי מוסיקה (5)
220,000	13.2%	9.7	3.3%	2.4	3.4%	44.1	10.9	24.7%	מקהלות (24)
1,672,000	100.0%	298.0	100.0%	70.6	100.0%	178.2	42.2	23.7%	סה"כ (ללא בת"ס ופסטיבלים)

כבכל מוסדות התרבות, גם בקרב מרבית מנהלי הגופים המוסיקליים שוררת תחושה של מצוקה ושחיקה מתמדת ביכולתם למלא את משימתם. מספר גופים הגיעו בשנים האחרונות למצב של פשיטת רגל ונחלצו בעור שיניהם בסיוע בתי המשפט. הבולטים מביניהם: תזמורת רשות השידור ותזמורת הקאמרטה.

טבלה ה-2 מציגה את התפתחות התקציבים והתמיכות בין שנת 2000 לשנת 2010

טבלה ה-2 תקציבי הגופים המוסיקליים בישראל 2000 - 2010. ניתוח כמותי השוואתי. מיליוני ₪ (כולל אופרה)					
שני ריאלי 2010 לעומת 2000	%	תקציב 2010 בפועל	תקציב 2000 במחירי 2010	%	תקציב 2000
4%	24%	71	68	23%	55
143%	2%	6	2	1%	2
-12%	12%	36	41	14%	33
2%	38%	113	111	38%	90
19%	51%	153	129	44%	104
67%	11%	33	51	17%	41
3%	100%	299	290	100%	235
	0.3%	1	-11	-4%	-9
-1%	99.7%	298	300	104%	243
-52%		11	23		18

ניתן לראות כי בניגוד לסערה ולטלטלה שפקדו את עולם התיאטרון, תחום המוסיקה לא השתנה באופן דרמטי בעשור האחרון. תמיכת המינהל מהווה 24% מהתקציב. סך התמיכה הציבורית – 38% וסך ההכנסות העצמיות והתרומות – 62%. עם זאת, יש לשים לב לשינוי משמעותי המלמד על מגמה. סך התמיכות מקרנות פרטיות ומתרומות ירד מ 51 מיליון ₪ (במחירי 2010) ל 33 מיליון ₪. לא נקבע בזאת כי ירדה קרנה של המוסיקה הקלאסית אך אין ספק כי האטרקטיביות של מתן תרומה למוסיקה הקלאסית פחתה ומגמה זו צפויה להימשך גם בשנים הבאות. המוסדות פיצו על מגמה זו בהגדלת ההכנסות העצמיות, אך מאז שנת 2010 מגמה זו התהפכה לגבי רוב המוסדות וניכרת שחיקה במחירי הכרטיסים (המנויים בד"כ) ובהכנסות העצמיות. טבלה ה-3 מלמדת על שחיקה בשיעור של 17% שחלה בתמיכת המינהל למבקר בקונצרט, ועל שחיקה גדולה יותר בסך התמיכה הציבורית ובעיקר בתמיכת הרשויות המקומיות שפחתה בשיעור של 30% למבקר. מדובר בהפחתה של 5 מיליון ₪ בשנה בתמיכת השלטון המקומי בתחום המוסיקה, קיצוץ מאד משמעותי כאשר סך התקציב הממשלתי הוא 71 מיליון ₪. בהכנסה העצמית למבקר נרשמה ירידה ריאלית של 6% ובסך הכל נרשמה ירידה בהוצאה למבקר של 21%, המבטאת ירידה חדה בהוצאות, לא בהכרח סימן להתייעלות אלא ירידה בתנאי השכר ובהוצאות ההפקה והתפעול.

טבלה ה-3 -תקציבי הגופים המוסיקליים בישראל 2000 - 2010. השוואת הכנסות למבקר. ב - ₪			
שנוי ב %	2010	2000	
26%	1,672,000	1,326,000	מספר מבקרים שנתי
10%	56	51	מספר גופים נתמכים (תזמורות, אופרה, מרכזי מוסיקה, מקהלות)
71%	3,083	1,802	ס"ה קונצרטים
			תמיכות, הכנסות והוצאות בש"ח למבקר (מחירי 2010)
-17%	₪ 42.5	₪ 51.3	תמיכת מינהל התרבות
92%	₪ 3.6	₪ 1.9	תמיכה ממשלתית אחרת
-30%	₪ 21.5	₪ 30.8	תמיכת השלטון המקומי
-19%	₪ 67.6	₪ 83.9	סך התמיכה הציבורית (ממשלה + עיריות)
-6%	₪ 91.5	₪ 96.9	הכנסות עצמיות
-48%	₪ 19.7	₪ 38.2	תמיכה מקרנות, תרומות וכו
	₪ 0.6	₪ 8.4 -	גרעון
-21%	₪ 178.2	₪ 226.5	סך ההוצאה השנתית

לא ניתן לנתק את הדיון בתקציבי המוסיקה מהתייחסות למצבה הכללי של המוסיקה הקלאסית בעולם ובישראל. הקהל באולמות הקונצרטים הולך ומזדקן והדור הצעיר יותר אינו דבק במוסיקה הקלאסית ואינו מצטרף לתכניות המנויים. הנתונים אינם מצביעים, לפי שעה, על ירידה במספר הצופים, אך ללא בסיס איתן של שוחרי מוסיקה קלאסית ומנויים לתזמורות, העתיד אינו מבשר טוב. התרשמנו כי מנהלי התזמורות מודעים היטב למצב הענף. הניחול הוא שמרני וזהיר ותקציבי הפעילות צנועים בתכלית (shoe string budgets - למעט האופרה

והפילהרמונית) שכר הנגנים הוא זעום במיוחד. מצאנו כי מנהלי התזמורות נאלצים לעסוק בשאלות כגון האם יינתן או לא יינתן כריך ע"ח התקציב בנסיעת תזמורת לפסטיבל בכפר בלום. למציאות קשה זו, ישנן השלכות גם לטווח הארוך. כך למשל, המוסיקאים הצעירים המצטיינים נוטשים את ישראל ונקלטים בתזמורות מובילות בחו"ל.

בהתחשב בפערים, גם פערי שכר וגם פערי איכות ההולכים ונפערים, ישראל מאבדת את קאדר המוסיקאים שיוכל להוביל את תחום המוסיקה בשנים הבאות. בהקשר זה יצויין כי נגנים ישראלים מצטיינים מסרבים אפילו להצעות הצטרפות לתזמורת הפילהרמונית שבה שכר הנגנים גבוה בהרבה משאר התזמורות. גם שכר הנגנים הגבוה ביותר בישראל נמוך מהמקובל לגבי נגנים מצטיינים בתזמורות מובילות בחו"ל. לתקציבי ההישרדות השפעה קשה על כל תחומי הפעילות של הגופים המוסיקליים, כפי ששמענו ממספר מנהלי תזמורות: הימנעות מרפטואר מודרני, ממלחינים לא מוכרים ומיצירות קשות, צמצום לא תקני של מקהלות והרכבים, הימנעות מהזמנת יצירות חדשות ממלחינים ישראלים, צמצום ביכולת להזמין סולנים מובילים מחו"ל ועוד.

במסמך זה, אנו נמנעים ככלל מהתייחסות למצוקותיו של גוף תרבות מסויים גם אם גילינו קיפוח כזה או אחר ביחס למוסדות אחרים. עם זאת, ברצוננו להציג כדוגמא בעייה שהועלתה ע"י הסינפוניטה של באר שבע. גלי העליה הביאו ארצה נגנים מצויינים מברית המועצות. חלקם נטה את ביתו בבאר שבע והצטרף לסינפוניטה. נגנים אלה ברובם הגיעו עתה לגיל מבוגר ונמצאים בתהליכי פרישה, אך נגנים צעירים ומוכשרים אינם רוצים להתיישב בבאר שבע. כדי שתזמורת קלאסית תטביע את חותמה על היישוב בו היא פועלת, חיוני שנגניה יגורו ביישוב וישתלבו בפעילות החינוכית. **כשם שהמדינה החליטה לתמרץ רופאים שיתיישבו בפריפריה, כך גם ראוי לתמרץ מוסיקאים העוברים לגור בפריפריה** ופועלים במוסדות התרבות שלה. עוד ברצוננו לציין כי על המדינה להיות קשובה למצבה השברירי של המוסיקה הקלאסית. כך, למשל, למדנו כי למעלה מחמשת אלפים מנויים ביטלו השנה את המנוי שלהם לתזמורת הפילהרמונית בגלל סגירתו הזמנית של היכל התרבות לרגל שיפוצים. אין לדעת אם מנויים אלה יחזרו להיות מנויים בתום השיפוץ. כך עלולה אפילו ספינת הדגל של המוסיקה הישראלית למצוא את עצמה בגרעונות כבדים שיסכנו את קיומה. לסיכום פרק זה, לא נסתפק בהמלצה מתבקשת על הצורך להגדיל את התמיכה בתחום המוסיקה כמו בכל יתר ענפי התרבות. **אנו מעריכים כי כדי לשמר את תחום המוסיקה בישראל נחוצה השקעה בחינוך המוסיקלי לטווח הארוך.** טוב תעשה אפוא המדינה אם תקצה את המשאבים באופן שיביא את המוסיקה ואת החינוך המוסיקלי לבתי הספר. כלומר, התזמורות תקבלנה תמיכה נוספת הנחוצה להן אך תמיכה זו תיועד לפעילותן החינוכית. עשרה מיליון שקל למשל יביאו את המוסיקה הקלאסית ל - 250,000 תלמידים. בנושא זה נכתבו ניירות עמדה מפורטים ע"י האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים ומתבקשים תיאום ושיתוף פעולה בין משרדי התרבות והחינוך.

פרק ו' – מחול

חמש מאות ארבעים ושבעה אלף מבקרים צפו (בארץ בלבד) במופעי מחול ישראליים בשנת 2010, גידול של 33% בעשור (טבלה ו1), מספר המופעים שולש(!) והגיע ל-663. מספר ההרצות הסתכם ב-1,752, גידול של 66%. מספר הגופים הנתמכים עלה מ-28 בשנת 2000 ל-48 בשנת 2010.

טבלה ו1 - תחום המחול 2010 - סיכום תמציתי									
תמיכת המנהל כאחוזים מההוצאה	תמיכת המנהל למבקר ₪	הוצאה למבקר ₪	באחוזים	תמיכת המנהל במיליוני ₪	באחוזים	הוצאות במיליוני ₪	באחוזים	מבקרים בארץ	
33.6%	80.4	239.2	47.5%	16.0	45.6%	47.6	36.4%	199,000	להקות גדולות (4)
32.7%	50.6	154.8	24.9%	8.4	24.6%	25.7	30.3%	166,000	להקות קאמריות (10)
51.4%	53.5	104.0	16.0%	5.4	10.1%	10.5	18.5%	101,000	קבוצות (31)
18.9%	48.1	254.3	11.6%	3.9	19.7%	20.6	14.8%	81,000	מרכזים (3)
32.3%	61.6	190.9	100.0%	33.7	100.0%	104.4	100.0%	547,000	סה"כ

הצמיחה המרשימה בתחום המחול לוותה בגידול ריאלי של 58% (!) בהוצאות, מ-65.9 מיליון ₪ בשנת 2000 (במחירי 2010) ל-104.4 מיליון בשנת 2010. (טבלה ו2) שנה זו הסתיימה בגרעון של ארבעה מיליון ₪. צמיחתו המהירה והצלחתו המרשימה של המחול הישראלי אכן שדרגו את איכות מופעי התרבות בארץ וגם העלו את קרנה של ישראל בעולם, אך לא היה בכוחם (וגם לא יהיה בכוחם וגם אין זה מתפקידם), לשנות את המציאות הכלכלית של תחום המחול. שנת 2010 הסתיימה בגרעון של ארבעה מיליון ₪ ושנת 2011 שטרם נסקרה, ידעה משברים דומים לאלה שפקדו את מוסדות התיאטרון והמוסיקה כגון פיטורים וקיצוצי שכר בלהקת המחול הקיבוצית, הלהקה השנייה בגודלה בישראל, וקשיי קיום בבלט הישראלי.

תקציבי המחול בישראל 2000 - 2010. ניתוח כמותי השוואתי. מיליוני ₪					
שני ריאלי 2010 לעומת 2000	%	תקציב 2010 בפועל	תקציב 2000 במחירי 2010	%	תקציב 2000
23%	34%	33.7	27.3	39%	22.1
183%	1%	0.7	0.2	0%	0.2
20%	7%	7.1	5.9	8%	4.8
24%	43%	41.5	33.5	48%	27.1
134%	50%	49.8	21.3	30%	17.2
-41%	9%	9.0	15.3	22%	12.4
43%	100%	100.3	70.1	100%	56.7
-2%	-4%	-4.1	-4.2	-6%	-3.4
46%	102%	96.2	65.9	103%	53.3
69%		-7.1	-4		-3.4

כפי שניתן לראות בטבלה, חלק התמיכה הציבורית במחול אינו שונה באופן מהותי מהמקובל בתחומי התיאטרון והמוסיקה. אף על פי כן ראוי לציין כי חלקו היחסי של מינהל התרבות גדול יותר והוא מחפה על תמיכה נמוכה במיוחד לה זוכה תחום המחול ממשרדי ממשלה אחרים ומהשלטון המקומי. תמיכת המינהל במחול עומדת על 34% לעומת תמיכה של 24% בתחומים

האחרים והיא גם גדלה ב-6 מיליון ₪ במחירים ריאליים. אין לדעת האם היינו יכולים להיות עדים לפריחה המרשימה בתחום המחול אילו סכומי התמיכה הנמוכים כשלעצמם היו נשחקים. טבלה ו'3 מציגה את סכומי התמיכה למבקר במחול.

טבלה ו'3 תקציבי המחול בישראל 2000 - 2010. השוואת הכנסות למבקר. ב - ₪			
שנוי ב %	2010	2000	
33%	547,000	410,000	מספר מבקרים שנתי
71%	48	28	מספר גופים נתמכים
192%	663	227	ס"ה מופעים
66%	1,752	1,056	ס"ה הרצות
			תמיכות, הכנסות והוצאות בש"ח למבקר (מחירי 2010)
-8%	₪ 61.6	₪ 66.6	תמיכת מינהל התרבות
112%	₪ 1.3	₪ 0.6	תמיכה ממשלתית אחרת
-10%	₪ 13.0	₪ 14.5	תמיכת השלטון המקומי
-7%	₪ 75.9	₪ 81.7	סך התמיכה הציבורית (ממשלה + עיריות)
76%	₪ 91.0	₪ 51.9	הכנסות עצמיות
-56%	₪ 16.5	₪ 37.4	תמיכה מקרנות, תרומות וכו
-27%	₪ -7.5	₪ -10.2	גרעון
19%	₪ 190.9	₪ 160.7	סך ההוצאה השנתית

הצלחתו הגדולה של תחום המחול באה לידי ביטוי דווקא בפעילות שאינה נסקרת בטבלאות אלה. בשנת 2010 ערכו להקות המחול למעלה מ-69 סיורים בחו"ל. סיורים אלה נערכו ב-28 מדינות והועלו בהן 238 הופעות. מרבית היצירות היו של כוריאוגרפים ישראלים. אנו עדים אפוא להצלחה בינלאומית שיש לה תרומה משמעותית ייחודית משלה למדינת ישראל.

להצלחה זו תרמו רבות עשרות היוצרים הצעירים והקבוצות שהצטרפו למעגל התמיכה ותרומתה הייחודית של עמותת הכוריאוגרפים. אלא שבתחום המחול, למרות שגם בו מתקיימת שיטת הקריטריונים שנותנים משקל רב להבט הכמותי, גדלה התמיכה הריאלית של מינהל התרבות ב-33%, לכן היתה אפשרות לסייע ליוצרים החדשים מבלי לפגוע כמעט בלהקות הקיימות. זהו העקרון עליו עמדנו בפרקים הקודמים של עבודה זו.

הפריחה והשגשוג בתחום המחול מלמדים יותר מכל על כוחם וכשרונם של האמנים שצמחו בארץ. מבחינת הניתוח הכלכלי היבש תחום המחול מתנהל גם הוא בתקציבים זעומים ומספר מוסדות בולטים מנהלים מאבק יומיומי על קיומם. למותר לציין שגם בלט קלאסי וגם מחול מודרני לא היו ולא יוכלו להיות לעולם עסק כלכלי ואפילו לא לדמות לתחום התיאטרון הפונה לקהלים רחבים יותר.

התמיכה הראוייה לתחום המחול נגזרת מסך התמיכה לכלל מוסדות התרבות ולכך נתייחס בהמשך. עם זאת, ההצלחה הגדולה של להקות המחול בחו"ל חייבת להילקח בחשבון

גם ע"י משרד החוץ בבואו להקצות את תקציבי ההסברה של ישראל. אין לישראל שגרירים טובים יותר מהאמנים המופיעים בחו"ל, לא כל שכן אלה הזוכים להוקרה בינלאומית כמו הכוריאוגרפים ולהקות המחול. התקציב הציבורי יצא נשכר אם יעניק תמיכה ייחודית ומשמעותית ללהקות המופיעות בחו"ל, מעל ומעבר לתמיכות המזעריות של מחלקת קשרי התרבות (קשתו"ם) במשרד החוץ. יצויין בהקשר זה כי בעבר כבר הועלו הצעות לייסד מכון לייצוא תרבות ישראלית לחו"ל במימון משרדי הממשלה הרלוונטים, כגון משרד התמ"ת ומשרד החוץ.

לסיום נזכיר כי ההצעה להשקיע בהכשרת הדור הצעיר כדי להבטיח את קיומה של ישראל כמדינה תרבותית, אותה העלינו בפרק המוסיקה, תקפה באותה מידה גם בתחום המחול. ניירות העמדה של האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים בנושא זה מונחים על שולחנם של שר החינוך ושרת התרבות. עוד נוסיף כי **כדי לקדם את המחול בישראל נחוצים אירועי חשיפה מודרכים שיש לתקצבם שלא על חשבון התקציב הקיים**. חשיפה זו תגדיל בטווח הארוך את מספר המבקרים במופעי המחול בארץ.

פרק ז - מוזיאונים

כ - 4.6 מיליון איש פקדו את המוזיאונים בישראל בשנת 2010. זהו גידול ניכר של 34% לעומת שנת 2000.

עם זאת, מספר המבקרים במוזיאונים איננו גבוה במיוחד בהשוואות בינלאומיות. בבריטניה למשל, מספר המבקרים במוזיאונים (100 מיליון) עולה על כל ענפי התרבות האחרים גם יחד. בארץ מספר זה נמוך יותר ממספר המבקרים בתיאטרון. מספר המוזיאונים המוכרים והנתמכים על פי חוק המוזיאונים הינו 52 לעומת 49 בשנת 2000. מספר התערוכות החדשות שנחנכו בשנת 2010 עמד על 325.

טבלה ז1 - תחום המוזיאונים 2010, סיכום תמציתי									
תמיכת המנהל כאחוזים מההוצאה	תמיכת המנהל למבקר ₪	הוצאה למבקר ₪	באחוזים	תמיכת המנהל במיליוני ₪	באחוזים	הוצאות במיליוני ₪	באחוזים	מבקרים	
14.7%	21.8	148.5	37.7%	15.5	28.5%	105.7	15.5%	712,000	מוזיאון ישראל (1)
8.3%	6.8	82.4	31.4%	12.9	41.9%	155.3	41.0%	1,885,000	מוזיאונים ארציים (5)
11.9%	8.2	68.9	18.2%	7.5	17.1%	63.2	20.0%	917,000	מוזיאונים אזוריים (9)
17.5%	7.5	42.9	19.7%	8.1	12.5%	46.3	23.5%	1,080,000	מוזיאונים מקומיים (37)
11.9%	9.6	80.6	107.1%	44.0	100.0%	370.5	100.0%	4,594,000	סה"כ*
									ארציים: תל אביב, ארץ ישראל, מדעטק, "מוזיאוני חיפה", מוזיאון המדעים
									אזוריים לדוגמא: מגדל דוד, לוחמי הגיטאות, ארצות המקרא, עין חרוד,
									מקומיים לדוגמא: פתח תקווה, רמת גן, אהרונסון, יגאל אלון
									למעט בית התפוצות (119,000 מבקרים) המתוקצב בנפרד*

טבלה ז1 מציגה את החלוקה שהנהיג מינהל התרבות בין המוזיאונים. גם בתחום המוזיאונים מתקיים אותו "משחק סכום אפס" הקובע את סכום התמיכה לכל מוסד מתוך תקציב תמיכה נתון. אלא שבתחום המוזיאונים, ההקצאה מבוצעת קודם כל ע"י שיוך לקבוצה ולאחר מכן מתקיימת התחרות בתוך הקבוצה. מוזיאון ישראל מוגדר כמוזיאון לאומי (לא מבחינה סטטוטורית אלא לצורך הסיווג). מוזיאונים כגון מוזיאון תל אביב מוגדרים כמוזיאונים ארציים, מוזיאון מגדל דוד משתייך לקבוצת המוזיאונים האיזוריים ומוזיאון כמו מוזיאון יגאל אלון בגינזור משתייך לקבוצת המוזיאונים המקומיים. שטחי תצוגה, מספרי מבקרים, הכנסות, תערוכות ומשתנים כמותיים אחרים הם המרכיבים העקריים בעת קביעת הסיווג. לא מדובר בעניין טכני. כך למשל תמיכת מינהל התרבות במוזיאון תל אביב השייך לקבוצה ב' עמדה על פחות מ-6% מתקציבו ואילו התמיכה במוזיאון ישראל, היחיד בקבוצה א' עמדה על 15% מתקציבו. אכן, עיריית תל אביב תומכת באופן מאסיבי במוזיאון ת"א ואילו עיריית

ירושלים איננה תומכת במוזיאון ישראל אך אנו מצאנו בקרב מנהלי המוזיאונים המנהלים מאבק הישרדות יומיומי, תסכול בגין שיטה שאחדים רואים בה אי צדק. ראוי לזכור כי התמיכה הממוצעת של מינהל התרבות במוזיאונים עומדת על פחות מ- 12% מתקציבם לעומת שיעורים הנעים מ-23% ועד 34% בתחומי התרבות האחרים שנסקרו.

טבלה 22 תקציבי המוזיאונים בישראל 2000 - 2010. ניתוח כמותי השוואתי. מיליוני ₪					
שניו ריאלי 2010 לעומת 2000	%	תקציב 2010 בפועל	תקציב 2000 במחירי 2010	%	תקציב 2000
17%	12%	45	38	10%	31
29%	4%	16	12	3%	10
-15%	16%	60	70	19%	57
0%	31%	121	121	33%	98
-2%	34%	130	132	36%	107
16%	35%	133	115	31%	93
4%	100%	384	368	100%	298
-19%	3%	10	12	3%	10
3%	102%	394	381	103%	308
		60			

הטבלה מראה על גידול ריאלי משמעותי, 17%, בסך התמיכה של מנהל התרבות במוזיאונים בעשור הנסקר, אך מאידך, עקב ירידה באותו היקף בתמיכת השלטון המקומי, סך התמיכה הציבורית לא השתנה ריאלית בין השנים 2000 ל-2010. לאחר ירידת תקציבי הרשויות, חלקן בתקציבי המוזיאונים הוא באותו סדר גודל של חלקה של הממשלה (16%).

טבלה 22 מלמדת כי המוזיאונים סיימו את שנת 2010 בגירעון שוטף של 8 מיליון ₪. זהו גרעון גדול יותר מתחום התיאטרון למרות שסך תקציבי התיאטרונים גבוה בכ- 90 מיליון ₪ מתחום המוזיאונים. הגרעון המצטבר של כלל המוזיאונים בארץ עומד על 60 מיליון ₪. מציאות זו, שאינה זוכה לכותרות כמו בתיאטרון, איננה נופלת בחומריתה ממה שקורה בתיאטרונים, ואולי חמורה ממנה.

יתרה מזו, תחום המוזיאונים נסמך יותר מכל תחום אחר על תרומות. 120 מיליון השקלים שגויסו כתרומות בשנת 2010, שהם 35% מתקציבי המוזיאונים בשנה זו, מהווים סכום הגבוה מסך התמיכה הציבורית כולה במוזיאונים, שגבוה פי שניים מכלל התרומות שגויסו בכל יתר תחומי התרבות גם יחד. אלא שבניגוד למקובל במוזיאונים מובילים בחו"ל, תרומות אלה ברובן אינן מגיעות כפירות של קרנות מסוג Endowment Fund אלא כתרומות שוטפות שגויסו ע"י מתרימים מוכשרים. היום עומד בראש מוזיאון ישראל מנכ"ל בעל כישורי גיוס תרומות מופלגים. האם זה יהיה המצב גם בעתיד? דומה כי המדינה אינה מתמודדת כהלכה עם סוגיית התקציבים הריאליים הנחוצים לקיומם של המוזיאונים, מתוך תקווה ששוק התורמים, בעיקר מחו"ל, יפתור את הבעיה, שלא לדבר על שאלת התקציבים הדרושים להתפתחותם ושגשוגם של המוזיאונים בטווח הארוך.

טבלה ז3 מציגה את הנתונים התקציביים למבקר במוזיאון. ניכרת הירידה בשיעורי התמיכה הציבורית למבקר בין השנים 2000 ו-2010

טבלה ז3 תקציבי המוזיאונים בישראל 2000 - 2010. השוואת הכנסות למבקר. בשה.			
שנוי ב %	2010	2000	
28%	4,594,000	3,584,000	מספר מבקרים שנתי
6%	52	49	מספר מוזיאונים נתמכים (לא כולל יד ושם)
41%	325	230	תערוכות חדשות
			תמיכות, הכנסות והוצאות בשה למבקר (מחירי 2010)
-8%	₪9.8	₪10.7	תמיכת מינהל התרבות
1%	₪3.5	₪3.4	תמיכה ממשלתית אחרת (סבסוד לותיקים, פרויקטים)
-34%	₪13.1	₪19.7	תמיכת השלטון המקומי
-22%	₪26.3	₪33.8	סך התמיכה הציבורית (ממשלה + עיריות)
-23%	₪28.3	₪36.9	הכנסות עצמיות
-10%	₪29.0	₪32.1	תמיכה מקרנות, תרומות וכו
-37%	₪2.2	₪3.4	גרעון
-19%	₪85.8	₪106.2	סך ההוצאה השנתית

בפרקים קודמים הבהרנו כי התמיכה בתחום המחול, המוסיקה או התיאטרון הינה נגזרת של סך התמיכה המצרפית בתחומים אלה. לדעתנו, לא כך צריך להיות בתחום המוזיאונים, שאיננו חלק אורגני מאמנויות הבמה. האם צמיחתן ופעולתן המבורכת של קבוצות מחול חדשות צריכה להשפיע על מדיניות התקציב של המדינה בתחום שימור נכסי ארכיאולוגיה, היסטוריה, מדע וטכנולוגיה, טבע, אמנות, אתנוגרפיה או תולדות היישוב?

חשוב להבין כי המוזיאונים בישראל פועלים מכח חוק המוזיאונים. ממנהלי המוזיאונים הבינונו כי מדובר בחוק שאין אפשרות לקיימו במלואו. במילים אחרות, אין בידי המוזיאונים תקציב המאפשר להם למלא את חובות החוק ככתבן וכלשונו, כגון: העסקת עובדים מקצועיים לפי תקן; שמירת המוצגים, החזקתם והצגתם לציבור בצורה נאותה; ניהול רישום של כל המוצגים וצילומם; מסירת מידע לציבור על מוצגים הנמצאים במוזיאון; פרסום קטלוגים; קיום פעילות חינוכית ותרבותית; קיום הוראות בעניין ביטחון ובטיחות.

לא נרחיב כאן על מכלול הבעיות הייחודיות למוזיאונים, עליהן דווח לנו במהלך עבודה זו. בעיות הנוגעות להבאת תערוכות ארצה, עלויות אנרגיה שזינקו מעל למדד (השמירה על טמפרטורה אחידה במשך כל העת הינה מחוייבת המציאות), בעיות שימור, בעיות רסטורציה. אנו סבורים כי כשם שחוק הקולנוע הוציא את תקציבי הקולנוע מהתחרות היומיומית עם ענפי התרבות האחרים על תקציב התמיכות, כך יש לנהוג גם בתחום המוזיאונים.

את המוזיאונים יש לתקצב בנפרד כחלק מחוק המוזיאונים ולתמוך בהם בהיקף שיבטיח את התפתחותם ושגשוגם ושיאפשר לקיים את חוק המוזיאונים כלשונם.

לפני כעשור פעלה ווועדה ציבורית לבחינת מצב המוזיאונים בארץ ברשות פרופסור אבישי ברוורמן.

הוועדה, שלא סיימה את עבודתה, הגישה המלצות ביניים באשר לתקציב המוזיאונים. הוועדה טענה כי בהיקף התקציב הנתון דאז, לא יכולים המוזיאונים לעמוד בחובותיהם החוקיים מתוקף חוק המוזיאונים, כפי שפרטנו לעיל. הוועדה הביעה את חששה מקריסת מוזיאונים עקב תקציב תמיכה נמוך.

בהמלצותיה הציעה הוועדה להגדיל את תקציב המוזיאונים בארץ, שמעביר מנהל התרבות, בסכום של 69 מיליון ₪ לפי הפרוט הבא:

20 מיליון ₪ לתקציב השוטף

10 מיליון ₪ לתקציב לפרויקטים

9 מיליון ₪ לפעילויות בתחום החינוך

20 מיליון ₪ למוזיאון ישראל שעליו הציעה הוועדה להכריז כמוזיאון לאומי.

המלצת וועדת ברוורמן במונחי תקציב 2010 היא הגדלת התקציב ב 80 מיליון ש"ח. כלל תקציב מנהל התרבות למוזיאונים בשנת 2010 הינו כמחצית מגובה הצעת התקציב הנוסף לתחום זה, כפי שהציעה וועדת ברוורמן.

פרק ח – בתי ספר, פסטיבלים

כפי שצויין קודם לכן, דו"ח פילת אינו מתפרסם עבור כל סעיפי תקציב התרבות. בפרק זה נתייחס בקצרה לשני תחומים חשובים שלגביהם לא התפרסמו דוחות ציבוריים. התחום הראשון הינו תחום בתי הספר. טבלה ח1 מלמדת על התפתחות תקציב תמיכת המינהל בבתי הספר בין השנים 2000 ל 2010

טבלה ח1 – תמיכת מינהל תרבות בבתי הספר 2000-2010 (במליוני ₪)						
תחום:	תקציב 2000 במחירי 2010	תקציב ללא תקנת ירושלים	אחוז השינוי ביחס לשנת 2000	תקנת ירושלים	תקציב 2010	אחוז השינוי ביחס לשנת 2000
תיאטרון ואמנויות הבמה	8.7	9.5	9%	1.7	11.2	29%
מחול	1.7	2.9	71%	0.2	3.1	82%
מוסיקה	1.7	1.4	-18%	0.4	1.8	6%
קולנוע	3.7	4	8%	2.1	6.1	65%
אמנות פלסטית	1.9	2	5%	0.8	2.8	47%
ס"ה	17.7	19.8	12%	5.2	25.0	41%

כפי שניתן לראות תקציב התמיכה בבתי הספר גדל ב-12% ללא תקנת ירושלים. למרות היעדר הנתונים, ברור לנו כי בהתחשב בגידול במספר הגופים הנתמכים ובמספר התלמידים, וללא תקנת ירושלים, פחת חלקו של המינהל בסך תקציב בתי הספר. אכן, תוספת התקציב בגין תקנת ירושלים היא משמעותית ולא היתה קיימת כלל בשנת 2000, אך יש לזכור כי תקנה זו החליפה במידה רבה את התמיכה העירונית של עיריית ירושלים. אשר לגידול במספר המוסדות, יש לציין כי מספר ניכר מאד של בתי ספר קטנים הצטרף למעגלי התמיכה ואילו מספר המוסדות הראשיים כמעט ולא השתנה.

(תיאטרון : בית צבי, ניסן נתיב, יורם לוינשטיין, החזותי ; קולנוע : סם שפיגל, מעלה ; אמנות פלסטית : מוסררה מחול : באר שבע)
בעבודה זו, אין אנו נוקטים עמדה לגבי חלוקת העוגה בין המוסדות, אך מעניין לציין למשל כי התמיכה המצרפית בבתי הספר בית צבי וניסן נתיב (ת"א) הצטמצמה ריאלית ב- 38% בין השנים 2000 ל-2010. על שיטת חלוקת התמיכות המאפשרת צירוף מוסדות חדשים על חשבון התמיכה במוסדות קיימים הרחבנו בפרקים קודמים.

במהלך הכנת העבודה נפגשנו עם שלושה מנהלי מוסדות ועם מנהלי הכספים והובהרה לנו שוב המציאות של התנהלות בתקציבים מזעריים בתנאים של חוסר ודאות. בתי הספר אינם יכולים להרשות לעצמם ליטול סיכונים ומתקיימים בדוחק כאשר בתחומי התפאורה, התאורה או המוסיקה מאלתרים פתרונות שאינם הולמים את צרכי ההכשרה העדכניים. הועלו בפנינו

נושאים רבים החורגים מהגדרת עבודתנו. האם לא דרושה אקדמיזציה של חלק מהמגמות בחלק מהמוסדות? האם אקדמיזציה כזו תאפשר לקבל תקציבים מות"ת? האם חסרים תחומי הכשרה מרכזיים בישראל כגון: הכשרת במאי תיאטרון והכשרת מנהלי במה? מצאנו כצפוי כי לכל מוסד ומוסד בעיות ייחודיות משלו ואין זה ברור מי הכתובת שרואה את עצמה אחראית למתן מענה. בניגוד למערכת החינוך ולמערכת ההשכלה הגבוהה, חלוקת האחריות על בתי הספר הנתמכים ע"י מינהל תרבות והרשויות המקומיות איננה מוגדרת כהלכה. הוועדה הציבורית שאנו ממליצים על הקמתה תצטרך לתת תשומת לב מיוחדת לתחום בתי הספר המכשיר את דור העתיד של יוצרי התרבות בישראל.

תחום חשוב שני שגם אודותיו לא פורסם דוח פילת הינו תחום הפסטיבלים. למעלה משבעים (!) פסטיבלים שונים נתמכו ע"י מינהל התרבות בשנת 2010. אנו מעריכים כי זהו מספר כפול ואף יותר ממספר הפסטיבלים שנתמכו בשנת 2000. טבלה ח2 מציגה בתמצית את תקציב הפסטיבלים בשנת 2010 בהשוואה לשנת 2000.

טבלה ח2 – תמיכת מינהל התרבות בפסטיבלים -2000 (במיליוני ₪)			
פירוט:	תקציב 2000 במחירי 2010	תקציב 2010 ללא תקנת ירושלים*	אחוז השינוי ביחס לשנת 2000
פסטיבל ישראל	2.2	2.2	0%
פסטיבל כרמיאל	1.3	1.2	-8%
פסטיבל עכו	2.0	1.6	-20%
ס"ה תקנת הפסטיבלים	10.8	12.4	15%

*פסטיבל ישראל נתמך בנוסף בתקנת ירושלים בסך 2.1 מיליון ₪ בשנת 2010. תמיכה זו לא היתה קיימת בשנת 2000 אך היא החליפה במידה רבה תמיכה עירונית.

בהעדר נתונים אין באפשרותנו לדון באופן יסודי בנושא הפסטיבלים. להמחשת הבעיות שעל הפרק נביא לדוגמא את פסטיבל ישראל שצמצם את היקף פעילותו ותקציבו בשנת 2012. לדברי המנכ"ל, התמיכות הציבוריות (כ 40% מסך התקציב) נשחקו מאד ביחס להתייקרויות משמעותיות בעלויות התרבות בשנים 2011-12. הקטנת התמיכות גרמה לביטול הפקות מקור ולצמצום הפעילות. אנו סבורים כי יש להצמיד את התמיכות למדד התייקרויות מוסכם ולתת למוסדות התרבות יציבות ואפשרות לתכנן לטווח ארוך המהווים תנאי הכרחי לניהול תקין. זוהי אחת מהמלצותינו התקפות לכל תחומי התרבות. עוד הסתבר לנו כי בפסטיבל ישראל למשל קיימת תחושה קשה של החמצת הפוטנציאל התיירותי וההסברתי של הפסטיבל. לשם כך יש לחזק את הקשר בין משרד התרבות למשרדי החוץ והתיירות ולמנף עוגני תיירות ותרבות כגון פסטיבל ישראל וארועים מרכזיים אחרים.

פרק ט – נושאים פרקטיים ומינהליים שעל סדר היום

1. מועד קביעת התקציב השנתי

בעת השלמת כתיבת מסמך זה, בחודש אוגוסט 2012, אין מנהלי מוסדות התרבות יודעים עדין מה יהיה תקציב התמיכה שלהם לשנת 2012. בחודש נובמבר 2011 הם הגישו את בקשותיהם באמצעות מערכת מרכבה ועד כה טרם הסתיים תהליך קבלת ההחלטות בהתאם למבחני התמיכה, שבסופו תחתום שרת התרבות על מסמך הקובע מהי התמיכה שיקבל כל מוסד בשנת 2012.

אנו סבורים כי שיטה זו חייבת לעבור רוויזיה מהותית. השיטה הנוהגת מונעת מהמוסדות להכין את תקציביהם השנתיים מבעוד מועד כנדרש. השיטה מונעת תכנון לטווח ארוך שהוא הבסיס לניהול תקין של מוסדות תרבות. השיטה יוצרת אי ודאות פיננסית שפוגעת קשות בתפקוד השוטף. חלק ניכר ממוסדות התרבות מתמודד עם בעיות תזרים קשות, אין להם מסגרות אשראי בנקאי ויכולת למשיכות יתר. התקציב השנתי חייב להיות ערוך ומוכן לפרטי פרטיו לכל המאוחר ברבעון השלישי של השנה הקודמת לשנת התקציב. לא ייתכן שהמוסדות יקבלו את המידע על תקציב התמיכה שאושר להם באמצע שנת התקציב.

אנו סבורים כי הכרחי לקבוע ולפרסם, בראשית הרבעון השלישי בכל שנה שוטפת, את תקציב התמיכה המובטח לכל מוסד לשנה הקלנדרית הבאה.

אכן, תמיכות אלה לא יתבססו על דוחות מרכבה עדכניים הנכתבים בסוף השנה אך כך מכינים תקציבים בכל העולם ובכל תחום, במועדו. תקציב שמתפרסם באמצע שנת התקציב מרמז על ליקוי מהותי.

2. המלצה לגבי תקציב שנת 2013, שנת מעבר.

אנו מודעים לשינויים בנוהלי התמיכות שיוזם מינהל התרבות. (כגון: הפחתת משקל הכמות והגדלת משקל האיכות) להערכתנו, שינויים אלה, אינם מתמודדים עם הבעיות האקוטיות אותן תיארנו במסמך זה ולא יביאו מזור לתחום התרבות. **לדעתנו, יש לנסות לעכב את החלטת המינהל בדבר שינוי מבחני התמיכה, ולדרוש פתיחת דיון ויסודי רחב היקף בכל סוגיית התמיכות, הוספת מוסדות חדשים, התרחבות מוסדות הפוגעת בשיטה הקיימת במוסדות ותיקים אחרים וכו'.**

אשר לשנת 2103 אנו ממליצים כדלקמן:

א. תקציב 2013 ייקבע כבר ברבעון השלישי של 2012 ויחולק בהתאם למודל התמיכות של תקציב 2012. תקציב זה יהיה גבוה בחמישים מליון ₪ מתקציב התמיכות הנוכחי של 2012.

ב. יוקצה תקציב נוסף ומיוחד, תקציב התאמות חד פעמי לשנת 2013, לטובת מוסדות שחלו בהם שינויים מהותיים בשנת 2011. (דוגמא: אם יסתבר כי מוזיאון תל אביב הפך בגלל גודלו למוזיאון לאומי והוא זכאי לתוספת תמיכה, התוספת תינתן לו שלא מתוך העוגה הקיימת. דוגמא נוספת: אם מוזיאון העיצוב, שלא נתמך עד כה, יצבור את הותק המינימלי ויהיה זכאי לקבל תמיכות, הוא יקבלן מתקציב ההתאמות החד פעמי.)

דרוש דיאלוג רציף של מוסדות התרבות עם משרדי האוצר והתרבות שאולי אינם מודעים לסדרת משברים כספיים קשים העומדת לפתחם של מוסדות התרבות. משברים שיעמידו מוסדות אחדים בסכנה קיומית. הסדר הביניים המוצע כאן יאפשר קיומם של דיונים מקיפים ויישום מדיניות תמיכות משופרת החל משנת 2014.

3. נוהלי הזרמת כספי התקציב

כיום מוזרמות למוסדות מקדמות חד פעמיות בראשית השנה המשמשות למספר חודשים. בד"כ מדובר על מקדמה של 40% מתוך 90% של תקציב השנה הקודמת. זוהי מקדמה שמספיקה למוסדות לארבעה-חמישה חודשים. כמו כן, בשנים האחרונות מוזרמות יתרות תקציב משמעותיות בחודש דצמבר. זוהי שיטת הזרמת כספיים לא נכונה הפוגעת במוסדות ואינה ממלאת את יעדה מבחינת המדינה. כתוצאה מכך, בראשית הרבעון השלישי של השנה מוצאים עצמם חלק ממנהלי מוסדות התרבות במצוקה תזרימית המקשה על תשלומי השכר והתשלומים לספקים. תקציב מינהל התרבות איננו מתנהל ביעילות הנדרשת ומקשה על ההתנהלות היומ-יומית של מוסדות התרבות.

טבלה 1ט משווה את ביצועי משרד התרבות לביצועי ההשכלה הגבוהה – ות"ת בשנת 2010

טבלה 1ט - דו"ח ביצוע תקציב 2010. משרד התרבות בהשוואה להשכלה הגבוהה (₪)					
גורם	תקציב מקורי	תקציב מתוקן	ביצוע	אחוז ביצוע	עודף*
משרד התרבות המדע והספורט	869,055	1,145,116	944,042	82.4%	201,074
ההשכלה הגבוהה - ות"ת	6,864,918	7,365,694	7,342,025	99.7%	23,669

מקור: דו"ח החשכ"ל לשנת 2010. העודפים רשומים כהתחייבויות ועוברים לשנת התקציב הבאה

ניתן לראות כי משרד התרבות סיים את השנה עם עודף של 201 מליון ₪ המהווים 17.6% מתקציבו לעומת מוסדות ההשכלה הגבוהה שסיימו בעודף של 23 מליון ₪, 0.3% מתקציבם.

באופן יחסי העודף התקציבי של משרד התרבות גדול פי 58 מזה של ות"ת! אכן, העודפים לא הולכים לטמיון. הם מועברים לשנה הבאה. אך זה ההבדל בין ניהול יעיל לבין ניהול בלתי יעיל. הזרמת מאסות של כספים בדצמבר איננה חיונית כאשר מעבירים את מלוא התקציב באופן סדיר במהלך כל השנה.

אנו ממליצים כי כל מוסדות התרבות יקבלו החל מהראשון לינואר 2013 ובכל ראשון לחודש העברה כספית בשיעור של 1/12 מתקציב התמיכה המאושר והמעודכן שלהם (100%), תקציב שפרטיו יהיו ידועים למנהלי המוסדות כבר בתום הרבעון השלישי של שנת 2012. תקציב שיהיה צמוד למדד המחירים לצרכן. כך יוכלו לתכנן את תכנית העבודה והתקציב שלהם לשנת 2013.

אם כך תנהג המערכת בשנה הבאה ובשנים שאחריה ייפסק הכאוס התזרימי המאפיין את שגרת החיים במוסדות התרבות בישראל.

4. לשאלת התייקרות ההוצאות השוטפות של המוסדות.

בראש ובראשונה, אנו סבורים כי נחוץ לבצע עדכון תקופתי שוטף, עדכון אוטומטי של התמיכות המועברות למוסדות התרבות בהתאם לאינפלציה במשק, כלומר: מדד המחירים לצרכן.

אין באפשרותנו לקבוע אם עדכון כזה אכן ישמור על ערכן הריאלי של התמיכות ביחס למבנה ההוצאות של מוסדות התרבות אך לפחות תינתן למוסדות רשת הגנה בסיסית כנגד התייקרויות. בעתיד ניתן יהיה ליצור "מדד תרבות" שישקף את מבנה העלויות של מוסדות התרבות, אך בשלב ראשוני זה, גם הצמדה למדד מהווה שיפור משמעותי לשיטה הנוהגת היום. עיקר ההוצאות של מוסדות התרבות הן הוצאות שכר, כ – 70%. לכן התייקרות חריגה באחד מסעיפי השכר, העלאת שכר המינימום או קביעת הפרשת חובה של המעביד לפנסיה, מעלה מיידית את הוצאות השכר. בפועל, לא ניתן מענה להתייקרויות אלו בעשור האחרון, ומצאנו כי סעיפי הוצאה רבים עלו מעבר לעלות הממוצעת במשק. צריך לזכור כי במוסדות התרבות יש משקל גבוה יחסית להוצאות אנרגיה, חימום וקרור, והוצאות דלק, הסעות והובלות. סעיפי הוצאה אלו עלו מעל עליית המדד בשנתיים האחרונות ובכך הורע מצבם היחסי של מוסדות התרבות. העלאה של אחוז המע"מ תביא גם היא לגידול בעלויות רכישה של מוצרים ושרותים, וכל זאת במוסדות שדרך קבע נמצאים במצוקה תקציבית.

הפיתרון לסוגיית ההתייקרויות היחודיות של מוסדות התרבות כולל שלושה מרכיבים:

א. הכרה ממשלתית בהכרח לשמור על ערכן הריאלי של התמיכות כדי להבטיח את יציבותם של מוסדות התרבות.

ב. ייעוד חלק מהרזרבה התקציבית בתקציב משרד התרבות לפתרון בעיית ההתיקרויות המיוחדות והלא צפויות במהלך השנה.

ג. הקמת מנגנון בדיקה ומתן אישור להעברת פיצוי מיוחד על התייקרויות חריגות למוסדות שנפגעו מכך.

לעתים לא מדובר דווקא בהתייקרות של תשומה מסויימת. תקנות וקביעות שונות משפיעות על היקף ההוצאות, למשל: הסכמים קיבוציים בדבר תשלומי מעביד עבור פרילנסרים מגישי חשבוניות או תקנות חדשות להסעת ילדים באוטובוסים, או אכיפת חוקי הנגישות, כל אלה גורמים לגידול בלתי צפוי בעלויות השוטפות של מוסדות התרבות. (לעיתים, כמו בנושא הנגישות, נדרשות השקעות במבנים ובמתקנים) לכל מוסד בעיות ייחודיות משלו ולכן הטיפול בסוגייה זו מחייב בדיקה פרטנית.

חשוב לציין כי חלק ניכר מהעלויות החריגות של מוסדות התרבות נובע מתקנות מיסוי חדשות. מנגנון הבדיקה שישתתפו בו נציגי משרד האוצר יוכל לתת התייחסות נקודתית לתקנות חדשות, כגון חובת תשלום מע"מ על שירותיהם של אמנים מחו"ל או על תמלוגים לחו"ל. אחד הפתרונות הוא להעניק פטור מתשלום המע"מ למוסדות תרבות. פתרון חלופי הוא לאשר הקצבה מיוחדת בידיעה שכל כולה מוחזרת ממילא לקופת המדינה.

אך כאמור תנאי היסוד הוא ההכרה הממשלתית בעקרון של שמירה על ערכן הריאלי של התמיכות הציבוריות בתרבות.

4. על ביורוקרטיה ובקרת יתר.

בפגישות שערכנו עם מנהלי מוסדות התרבות שמענו תרעומת על הביורוקרטיה הממשלתית: זרועות שונות של ממשלת ישראל בוחנות במקביל וללא תיאום ביניהן את מוסדות התרבות ומשיתות עליהם בדיקות חוזרות ונשנות שבבסיסן חוסר אמון. בחינות אלה מלוות לא פעם בסנקציות מיידיות. לעתים, שלושה משרדים שונים של רואי חשבון מבקרים בזה אחר זה את המוסד.

לכך נלוות דרישות דומות ומקבילות של האוצר/ רשות המיסים וכל זה כמובן עוד לפני מכלול הדרישות והתנאים הנדרשים לשם קבלת התמיכה ממינהל התרבות. אין בידינו מרשם מהיר לפתרון בעייה זו. במסגרת הבדיקה המחודשת שמינהל התרבות עורך למבחני התמיכה, **אנו ממליצים לבחון את טענותיהם של מוסדות התרבות באשר לכפילויות, לחוסר האמון ולביורוקרטיה הכבדה הכרוכה באישורים להעברת התמיכות.**

5. על דוח פילת

יש להאיץ את מועד הפרסום של דו"חות פילת ולפרסמם בשקיפות מלאה לגבי כל סעיפי התמיכה של מינהל תרבות. דו"חות אלה חייבים להתפרסם בסמיכות מירבית לשנה הקלנדרית וחייבים לשקף גם את ההתייקרויות במשק. **דרושה רפורמה והתחדשות בדו"חות פילת כדי שיספקו כלי עבודה אפקטיבי למנהלי המוסדות ולקובעי המדיניות.**

6. על סבסוד כרטיסי הכניסה לאזרחים הותיקים

הסדר זה ראוי שיחול על כל אמנויות הבמה ללא יוצא מהכלל. **אנו סבורים שיש להחיל ללא דיחוי את הסדר סבסוד מחירי הכרטיסים של האזרחים הותיקים גם לתחומי המוסיקה והמחול.**

7. על מסים והקלות מס לתורמים למוסדות תרבות

כמו כל המלכ"רים, מוסדות התרבות משלמים מס שכר של 7.5% ואינם יכולים לקזז את הוצאות המע"מ שלהם. הדבר כמובן מייקר את הוצאות המוסדות, בעיקר כאשר מתחייבת העלאת שכר או כאשר עולה שיעור המע"מ. להערכתנו, אין זה ריאלי לצפות כי יינתן למוסדות התרבות פטור יחודי שיעדיפם על פני שאר המלכ"רים. הפתרון הוא כמובן בתקצוב הולם של המוסדות. אין לשכוח כי המע"מ או מס השכר המשולמים ע"י מוסדות התרבות חוזרים בכל מקרה לאוצר המדינה.

הוא הדין בסוגיית הפטור הניתן לתורמים, יחידים ומוסדות, התורמים למוסדות תרבות. אכן ידוע כי לא התגבשה בארץ מסורת של תרומה למוסדות תרבות מצד בעלי הון ומוסדות, כפי שקיימת למשל בארה"ב ויש לעודד אותה, אבל בכל מקרה **הסכומים המוכרים כיום לצורך קבלת פטור ממס על תרומות למוסדות תרבות הם נמוכים ויש להעלות אותם משמעותית.**

פרק י – סיכום והמלצות

טבלה י' מציגה השוואה, במחירים קבועים של שנת 2010, בין תקציבי המוסדות בשנת 2000 לשנת 2010

טבלה י' השוואה בין תקציבי המוסדות בשנת 2000 ל 2010 בנ"ש של שנת 2010					
שנוי ריאלי בין השנים	%	2010	%	2000	
8.3%	20.7%	260	21.5%	240	תמיכת מינהל התרבות*
46.7%	3.6%	46	2.8%	31	תמיכה ממשלתית אחרת
-8.0%	12.1%	152	14.8%	165	תמיכת השלטון המקומי
4.8%	36.5%	458	39.1%	436	סך התמיכה הציבורית
26.3%	46.9%	589	41.8%	466	הכנסות עצמיות
0.2%	15.1%	190	17.0%	190	תמיכה מקרנות, תרומות וכו'
13.2%	98.6%	1,236	97.8%	1,092	סך ההכנסות
-21.1%	1.6%	20	2.3%	25	גרעון
12.4%	100.0%	1,254	100.0%	1,116	סך ההוצאה השנתית

*הסכומים בטבלה זו ללא פסטיבלים ובתי ספר ובניכוי סבסוד מחיר הכרטיס לותיקים.

תמיכת מנהל התרבות אמנם גדלה ריאלית ב 8.3% אך עקב ירידה ריאלית בתמיכת השלטון המקומי בשיעור של 8% הגידול הריאלי בתמיכה הציבורית הסתכם ב 4.8% בלבד. כן לא חל כל גידול ריאלי בתמיכה מקרנות ותרומות ולכן הגידול בפעולות של המוסדות, גידול מרשים של 31% במספרי מבקרים, מומן בעיקרו על ידי גידול בהכנסות עצמיות, גידול של 26.3% והתייעלות בתפעול, שכן סך ההוצאה גדלה רק ב 12.4%.

זהו למעשה סיכומו של העשור במוסדות התרבות: הפחתת חלקה של סך התמיכה המצרפית הציבורית ב-2010 ל 36% בלבד מסך ההוצאות לעומת 39.1% בשנת 2000, אי גידול בסעיף תרומות ומענקים פרטיים והתבססות על ההכנסות העצמיות והתייעלות בתפעול למימון הגידול הכמותי בפעילות.

זה היה עשור שבו נרשם גידול של 57% בכמות ההרצות בתיאטרון, גידול של 71% במספר הקונצרטים, גידול של 192% במופעי מחול וגידול של 41% במספר התערוכות במוזאונים. הגידול הזה, שלא לווה במימון ציבורי הולם, גבה מחיר כבד ממוסדות התרבות: הקטנת ההוצאות היתה לעתים מלווה בהורדות שכר וחיסכון בהוצאות חיוניות. על אף הקיצוץ בהוצאות, שנת 2010 הסתכמה בגרעון שוטף של כ- 20 מיליון ₪, והגרעון המצטבר של כלל מוסדות התרבות תפח ל- 180 מיליון ₪, סכום גבוה מאד המטיל את צילו על כל המוסדות.

כאשר אנו משווים את שיעורי התמיכה למבקר בין השנים 2000 ל 2010 התמונה המצטיירת היא כמובן חמורה יותר, כפי שעולה מטבלה י2.

טבלה י2 השוואה בין התפתחות התמיכה למבקר במוסדות תרבות בשנים 2000 ו 2010. נ"ש של 2010			
שנוי ב %	2010	2000	
מחול			
33%	547,000	410,000	מספר מבקרים
71%	48	28	מספר מוסדות
-8%	נ"ש62	נ"ש67	תמיכה למבקר
76%	נ"ש91	נ"ש52	הכנסה עצמית למבקר
תיאטרון			
35%	5,034,000	3,737,000	מספר מבקרים
97%	61	31	מספר מוסדות
-23%	נ"ש22	נ"ש28	תמיכה למבקר
3%	נ"ש51	נ"ש49	הכנסה עצמית למבקר
מוסיקה			
26%	1,672,000	1,326,000	מספר מבקרים
10%	56	51	מספר מוסדות
-17%	נ"ש42	נ"ש51	תמיכה למבקר
-6%	נ"ש92	נ"ש97	הכנסה עצמית למבקר
מוזיאונים			
28%	4,594,000	3,584,000	מספר מבקרים
6%	52	49	מספר מוסדות
-8%	נ"ש10	נ"ש11	תמיכה למבקר
-23%	נ"ש28	נ"ש37	הכנסה עצמית למבקר
סה"כ			
31%	11,847,000	9,057,000	מספר מבקרים
36%	217	159	מספר מוסדות
-17%	21.9	26.5	תמיכה למבקר
-3%	49.7	51.5	הכנסה עצמית למבקר

התמונה הנשקפת מטבלה י2 היא ברורה וחד משמעית: בעשור האחרון חלה ירידה ריאלית ממוצעת בתקציב הממשלתי לתמיכה למבקר במוסדות התרבות בשיעור של 17%. בתחומי המחול והמוזיאונים נרשמה ירידה ריאלית של 8% למבקר, בתחום המוסיקה נרשמה ירידה של 17% למבקר ובתחום התיאטרון נרשמה ירידה של 23% בתמיכה למבקר. זו ירידה משמעותית מאד, שוות ערך לתקציב שנתי חסר של כ- 50 מיליון נ"ש במונחי תקציב שנת 2012. סכום זה שחסר יכול היה להביא למחיקת הגרעונות שצברו מוסדות התרבות בשנים האחרונות.

ההשוואה בין שנת 2000 ל- 2010 בין תקציבי התמיכה למבקר בשנים אלו ולא בין תקציבי התמיכה בכללם, שבהם לא נרשמה כזכור ירידה ריאלית, נראית לנו נכונה מבחינה כלכלית. ראשית, לא פחות מ- 58 מוסדות נתמכים חדשים נוספו למעגלי התמיכה של מינהל תרבות בין שנת 2000 לשנת 2010 (מ- 159 מוסדות ל- 217). סך התקציב הריאלי אמנם לא קטן, אך הוא נחלק בין מספר גדול יותר של מוסדות.

שנית, מספר ההתפקות וההרצות גדל באופן ניכר ומספר המבקרים עלה בעשור ב- 2.8 מיליון מבקרים (!!) מ- 9 מיליון ל- 11.8 מיליון, גידול של 31%.

רוב הוצאות מוסדות התרבות הן הוצאות משתנות הגדלות באופן יחסי למספר ההצגות, המופעים, הקונצרטים או המבקרים. התשלום לשחקנים, לנגנים, לרקדנים, לפועלי הבמה, לנהגים, לאנשים הטכניים ושאר המקצועות הוא פועל יוצא של מספר ההופעות, או בפועל מספר הצופים. גידול במספר הצופים, מעלה גם את הוצאות התחזוקה, השיווק, ההובלה, השמירה, הסדרנות. בפועל, אם כך, כמעט כל ההוצאות גדלות עם גידול הפעילות. לכן ניתן לאמר כי הירידה בתמיכה הריאלית למבקר, היא הסיבה העיקרית למשבר הנוכחי של מוסדות התרבות בישראל.

לו היה תקציב התמיכה של מוסדות התרבות עולה בקצב ריאלי שנתי של 2%-3% לשנה, כמו קצב גידול הפעילות הריאלית של המוסדות, או לכל הפחות כמו הגידול השנתי של 2% באוכלוסיה שנרשם בעשור האחרון, היה ניתן לממן את הגידול המשמעותי בפעילות מוסדות התרבות, ללא המשברים התקופתיים שנרשמו בעשור.

הגידול בהיקף הפעילות של המוסדות הקיימים והגידול במספר המוסדות הזכאים לתמיכה, יצרו גידול ניכר בהוצאות אך תקציב התמיכה לא הדביק את קצב הגידול ההוצאות.

כפי שגדלו תקציבי החינוך, הבריאות, הרווחה ואחרים בעשור האחרון, כפועל יוצא של גידול אוכלוסיית התלמידים, המאושפזים והנתמכים, וגידול האוכלוסיה בכלל, כך היה צריך להגדיל את תקציבי התרבות ולא להסתפק בשמירה ריאלית על היקף התקציב, שפרושה הקטנת התמיכה למבקר ב- 17% בממוצע, כפי שהראנו.

צריך גם להזכיר כי כניסת מוסדות חדשים, שמרביתם קטנים, ונוקקים לתמיכה יחסית גבוהה פר מבקר, פוגעת במוסדות הגדולים והוותיקים אף יותר מהפגיעה היחסית שמקורה בגידול פעילות שאינו מלווה בגידול תקציב תואם, כפי שהראנו לגבי שבעת התיאטרונים הגדולים. כבר היום ידוע כי בשנת 2013 יתווספו מוסדות נוספים למעגל התמיכות ומשמעות הדבר, בכללי התקציב של היום ובהעדר גידול ריאלי הולם, פגיעה בכל המוסדות הפעילים בתחומים אלו. בנוסף, עקב שנוי דרוג של מוסדות, למשל מעבר מקטגוריה של מוסד בינוני לגדול, בהתאם לקריטריונים הקבועים כיום, יגדיל את תקציבו של המוסד שעלה לקטגוריה גבוהה יותר, על חשבון כלל המוסדות האחרים, דבר שאין בו כל הגיון וצדק.

שמירה על מסגרת התקציב הריאלית בלי מתן מענה לגידול בפעילות של המוסדות הקיימים ולגידול במספר המוסדות הנתמכים, תחריף את המשבר בכל מוסדות התרבות, ללא יוצא מן

הכלל, מוסדות שכולם נמצאים על סף משבר כיום או פוסעים בדרך קשה שמכבידה על התנהלותם וחושפת אותם למשברים תקופתיים ידועים מראש. טבלה 3 מסכמת את מבנה תקציב מוסדות התרבות בשנת 2010.

טבלה 3 מקורות הכנסה של מוסדות התרבות הנתמכים בשנת 2010. מיליוני ₪ של שנת 2010 ובאחוזים										
%	סה"כ	%	מוסיקה	%	מוזיאונים	%	מחול	%	תיאטרון	
21%	260	24%	71	11%	45	32%	34	24%	110	תמיכת מינהל התרבות
	217		56		52		48		61	מספר מוסדות נתמכים
4%	46	2%	6	4%	16	1%	0.7	5%	23	תמיכה ממשלתית אחרת
12%	152	12%	36	15%	60	7%	7.1	11%	49	תמיכת השלטון המקומי
36%	458	38%	113	31%	121	40%	41.5	40%	182	סך התמיכה הציבורית
47%	589	51%	153	33%	130	48%	49.8	56%	256	הכנסות עצמיות
15%	190	11%	33	34%	133	9%	9	3%	15	תמיכה מקרנות, תרומות וכו
99%	1,236	100%	299	97%	384	96%	100.3	99%	453	סך ההכנסות
1%	18	0%	-1	3%	10	4%	4.1	1%	5	גרעון
100%	1,254	100%	298	100%	394	100%	104.4	100%	458	סך ההוצאה השנתית

שיעור התמיכה של מנהל התרבות במוסדות התרבות הסתכם בשנת 2010 ב 21% מסך התקציב שלהם.

זהו מצב דברים בלתי אפשרי, שאיננו בר קיימא, באף אחד מהמוסדות שבהם מדובר. מצב חסר תקדים בהשוואה למוסדות תרבות בעולם הגדול. לא ניתן לקיים תיאטרון ציבורי בתמיכה ממשלתית כוללת המהווה 29% מכלל התקציב שלו. לא ניתן לקיים להקות מחול בתמיכה של 33% מסך התקציב בלבד. לא ניתן לקיים מוזיאונים על יסוד תקציב ממשלתי המהווה 15% מתקציבם. ולא ניתן לקיים את מוסדות המוסיקה בתמיכה של 26% בלבד. אנו מעריכים כי מוסדות התרבות נמצאים במצב משברי שילך ויחמיר אם לא יינקטו צעדים דחופים:

בשלב הראשון והמידי, אנו מציעים להעמיד את התמיכה למבקר על רמתה הריאלית כפי שהיתה בשנת 2000 ולהוסיף 50 מיליון ₪ לבסיס התקציב של מינהל התרבות לשנת 2012 עבור מוסדות התרבות הקיימים הנתמכים השנה.

יש לראות פעילות זאת כפעילות הצלה מיידית, הבאה בטרם פרוץ המשבר וכשמה כן היא: אין היא נועדה לשפר את איכות החיים, כל שהיא תעשה הוא לשמור על קיומם של המוסדות הפועלים ולא מעבר לכך.

בשלב השני, שגם תחולתו מיידית, יש לקבוע את תקציב 2013 כבר עתה בהתאם לתקציב 2012 המוגדל כאמור ולהודיע על כך למוסדות. כמו כן, יש להגדיל את תקציב 2013 כדי לתקצב נכונה את הגידול הצפוי בפעילות של המוסדות הקיימים, כדי לתקצב את המוסדות החדשים

המצטרפים למעגל התמיכה וכדי לממן את מעבר המוסדות לקטגוריות גודל יותר גבוהות, שמזכות אותם אוטומטית, בתקציבי תמיכה גבוהים יותר.

בשלב השלישי חיוני לקבוע כיצד ליישר קו עם הסטנדרטים הנהוגים במדינות אירופה ולהתחיל במהלך של הגדלת תקציב התרבות לשיעור שיגיע בסופו ליעד של 0.5% מתקציב המדינה, כלומר: 1.82 מיליארד ₪.

כדי לקדם השגת יעד זה, אנו ממליצים על הרחבתו והעמקתו של הדיון הציבורי, שכבר החל, כדי לגבש המלצות לשנת 2014 ולשנים הבאות. אנו ממליצים על הקמת וועדה ציבורית לבחינת מצבם של מוסדות התרבות בישראל וועדה שישתתפו בה גם נציגים בכירים של משרד האוצר ושמסקנותיה יכובדו על ידי הממשלה.

בשלב זה יהיה מקום לדיונים עקרוניים, ערכיים. האם ניתן לשמר תרבות של עם ומדינה לאורך שנים בלי להבטיח תקציבים ברמה נאותה, כפי שמקובל בעולם, כפי שממליצים מוסדות תרבות בינלאומיים וכפי שהמליצו כל הוועדות שעסקו בתחום זה בעשרים השנים האחרונות. אלו דברים שיהיה צורך לדון בהם בקפידה ובישוב דעת, לאחר שתיפתרנה הבעיות המיידיות. ככלכלנים אנו יודעים שלכל דבר יש מחיר, וגם לתקצוב חסר למוסדות תרבות, כפני הדברים כיום, יש מחיר כבד, מעל ומעבר לחמישים מליון השקלים החסרים שיחזירו את ישראל לרמת התמיכה למבקר שנהגה בה בשנת 2000. לנוכח המשבר החמור הפוקד את מוסדות התרבות, חייבת הממשלה להתמודד עם האתגר של קביעת תקציב תרבות לאומי ראוי לישראל.

נספח - ראשי פרקים לדיאלוג עם משרדי האוצר והתרבות

כפי שעולה בבירור מהבדיקה הכלכלית, משבר כספי חמור עומד לפתחם של מוסדות התרבות בישראל. דרוש עתה דיאלוג דחוף ורציף עם משרדי האוצר והתרבות כדי שתתקבלנה ההחלטות הדחופות הדרושות כדי לבלום את המשבר וכדי לאפשר למוסדות התרבות לייצב את מצבם הכלכלי ולתכנן כראוי את פעילותם.

במסגרת הדיאלוג המוצע יתבע הפורום ממשרדי האוצר והתרבות לפעול כדלקמן:

1. להגדיל לאלתר את תקציב התמיכות של מינהל תרבות לשנת 2012 בסכום של 50 מליון ₪ ובכך להחזיר את תקציב התרבות לרמת התמיכה למבקר של שנת 2000. כפי שעולה מהבדיקה הכלכלית, התמיכה למבקר נשחקה מ 26.5 ₪ למבקר בשנת 2000 ל 21.9 ₪ למבקר בשנת 2010. זהו מדד בסיסי שנועד לשקף את תוספת התמיכה המינימלית הנדרשת בגין גידול של 58 מוסדות נתמכים בעשור, גידול אדיר במספר ההפקות וההרצות ותוספת של 2.8 מליון מבקרים, מ-9 מליון ל-11.8 מליון. נתוני הגרעון השוטף (20 מליון ש"ח) והמצטבר (180 מליון ש"ח) מפורטים במסמך.

2. לאמץ את העקרונות הבאים לשם קיום יציב ונורמטיבי של מוסדות התרבות בישראל:

א. יישמר ערכן הריאלי ומשקלן היחסי של התמיכות בתקציב המוסדות.

ב. תינתן תוספת שנתית קבועה לגידול אוכלוסיה לתקציב התרבות שיש להתייחס אליו בדומה לתקציב החינוך. (חינוך ותרבות חד המה)

ג. מוסדות חדשים ייכנסו למעגל התמיכה רק ע"י הקצאת תוספת תקציב הולמת ולא על חשבון המוסדות הקיימים.

3. להתחייב ולהודיע לכל מוסדות התרבות על תקציבם לשנת 2013 כבר ברבעון השלישי של 2012. תקציב זה יהיה זהה לתקציב המתוקן והמוגדל של 2012 ויוקצה לפי מבחני התמיכה

הקיימים. מבחני התמיכה של שנת 2012 יקבעו גם את החלוקה לשנת 2013 ויאפשרו לראשונה לתכנן תקציב שנתי, תקציב 2013 מבעוד מועד.

4. להקצות תקציב ייעודי נוסף בשנת 2013 למתן פיצוי למוסדות חדשים שחלו בהם שינויים מהותיים בשנת 2011 (כגון: מוזיאון ת"א) ולמוסדות חדשים שיגיע כדין מועד כניסתם למעגלי התמיכה. (כגון : מוזיאון העיצוב). המוסדות הקיימים לא ייפגעו מכניסתם של מוסדות חדשים וגם לא מפיתוח וגידול של מוסדות נתמכים אחרים.

5. להקצות 100% מתקציב 2013, ולהזרים את התמיכה למוסדות התרבות בקצב של 1/12 מדי חודש בחודשו. להצמיד את תקציב התמיכה למדד המחירים לצרכן.

6. להקים מנגנון קבוע משותף לאוצר, למינהל תרבות ולפורום לבדיקת התייקרויות מיוחדות הנובעות משינויי חקיקה, מיסוי וכי' שאינם באים לידי ביטוי במדד. המנגנון יעניק פיצוי נוסף למוסדות שנפגעו על פי העיקרון של שמירה על ערכן הריאלי של התמיכות ועל משקלן בסך ההוצאה. הרזרבה להתייקרויות מיוחדות תפצה על התייקרויות שאינן באות לידי ביטוי במדד. (חלק מהפיצוי על התייקרויות יחזור לקופת האוצר כגון שינויים בתקנות מע"מ על אמנים ותמלוגים מחו"ל)

7. לעכב את ההחלטות על שינויים במבחני התמיכה. (שבהתאם להמלצות אלה יופעלו רק מ 2014) שינויים במבחני התמיכה שכל כולם צירופים חדשים לחלוקת אותה עוגה, לא יתנו מענה כלשהו לבעיות המהותי. תקציב 2014 ייקבע בהתאם להמלצות הוועדה הציבורית כמפורט בהמשך.

8. להקים וועדה ציבורית לבחינת מדיניות התרבות, תקציב התרבות ומצבם של מוסדות התרבות. לוועדה ימונו אנשי ציבור בכירים, מובילי תרבות, כלכלנים. נציגי האוצר ישתתפו בוועדה והממשלה תתחייב לאמץ את המלצותיה.

המלצות נוספות

9. להפריד לחלוטין את ענף המוזיאונים מאמנויות הבמה ולקבוע את התקציב הנאות למוזיאונים בהתאם לחוק המוזיאונים ובאופן שיאפשר למוזיאונים למלא את חובות חוק המוזיאונים. (תבן אין ניתן לעבדיך ולבנים אומרים לנו עשו)

10. להפריד את ענף תיאטרון הילדים מיתר ענפי התיאטרון.

12. לבחון הקמתו של מכון בינמשרדי ליצוא תרבות ישראלית לחו"ל.

13. לצמצם את הנטל הביורוקרטי ולמנוע כפילויות דיווח בין משרדי האוצר, המשפטים, התרבות והרשויות המקומיות.

14. לערוך רפורמה בדוחות פילת כדי שיהפכו לכלי ניהול יעיל שישרת כהלכה את מנהלי המוסדות ואת קובעי המדיניות.

*ההמלצות במסמך זה הינן המלצות לביצוע מיידי. הוועדה הציבורית שתוקם תידרש לשאלות המהותיות כגון: היכן רוצה מדינת ישראל לראות את מוסדות התרבות שלה בעוד עשר שנים. מכאן תיגזרנה המלצות תכנוניות לטווח הארוך.

רשימת מקורות

1. מבחנים לחלוקת כספי תמיכות, משרד התרבות, 2005-2012.
2. תקציב משרד התרבות, דו"חות ביצוע של תקציב משרד התרבות, אגף התקציבים והחשב"ל, משרד האוצר, 2000-2012.
3. סיכום פעולות פורום מוסדות התרבות בישראל לשנת 2011, איתמר גורביץ ואורית לרנר, איגוד המוזיאונים ואיקו"ם ישראל.
4. תיאטרון בית לסיך בדיזנגוף, דו"ח גיזה, 2011.
5. פעילות משרד התרבות והספורט, מצגת לשנים 2010-2011.
6. הסכם פורום תרבות, האוצר, משרד התרבות 2010.
7. תמיכות הממשלה במוסדות תרבות, מרכז המחקר והמידע, הכנסת 2010.
8. ניירות עמדה בנושא לימודי המוסיקה והמחול במערכת החינוך, פורום דוסטרובסקי לחינוך למוסיקה ולמחול, 2010.
9. סיכום הפעילות השנתית (דו"ח פילת), תיאטרון, מוסיקה, מחול, מוזיאונים. המרכז למידע ולמחקר תרבות, 2000-2010.
10. מתווה למדיניות טיפוח התרבות והאמנות, פרופ' נמרוד אלוני, כנס מועצת הפיס לאומנויות ולחברה, 2009.
11. כיצד ניצלה הקאמרטה הישראלית, מיקי גור, 2009.
12. הצעת חוק התרבות והאמנות, מרכז המחקר והמידע, הכנסת 2008.
13. מצבן של התזמורת הסימפונית ירושלים ושל תזמורת הקאמרטה הישראלית, מרכז המחקר והמידע, 2007.
14. הוועדה לבחינת סיוע המדינה למוסדות ציבור, וועדת ארידור 2006.
15. התמיכה הכלכלית בתרבות, דו"ח מכלול 2005.
16. תקציבי המוזיאונים בחינה מחודשת של הקריטריונים, מרכז המחקר והמידע, הכנסת 2005.
17. דו"ח הוועדה לעניין שכר מנהלי מוסדות תרבות ואומנות, וועדת ניצני, 2004.
18. תעודת תרבות – חזון 2000. דו"ח וועדת זהר שביט 2000.
19. מדיניות תרבות בישראל. דו"ח ברכה, מכון ואן ליר 2000.
20. הצעה לשינוי ארגוני בתיאטרון הישראלי, שמעון לב ארי, איגוד כללי של סופרים בישראל, חוברת מס' 5 תיאטרון, 2000.
21. המדינה נגד התרבות. דו"ח אמיר אור, 2000.

22. הוועדה לבדיקת מצב התיאטרונים, וועדת שלח, 1993.

23. הוועדה לבדיקת מוסדות התרבות בבאר שבע, וועדת אורון, 1993.

24. Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, Council of Europe 2012.

25. Symphony Orchestra Budgets, Atlanta music critic, 2012

26. National Theatre Annual Report 2010- 2011.

27. The Extraordinary Extent of Cultural Consumption in Iceland, Prof. Agust Einarsson, 2011.

28. Financing The Arts and Culture in the European Union, European Parliament, 2006.

29. Mexico City Declaration on Cultural Policies, Unesco 1982.

כל הטבלאות במסמך זה מתבססות על דוח פילת ועל דוחות הממשלה אלא אם צויין אחרת.

רשימת הפגישות שנערכו במסגרת הכנת העבודה

(במרבית הפגישות נטלו חלק גם אנשי צוות ששמו אינו מופיע ברשימה זו.
תודתנו נתונה לכל מי שהשתתף וסייע)

דוד בועז - הבימה
 איתמר גורביץ - פורום תרבות
 סיגלית גלפנד - עמותת הכוריאוגרפים
 צח גרניט - יועץ
 מיכי ורשביאק - ניסן נתיב
 יוסי טל-גן - פסטיבל ישראל
 נועה יוצר - בת שבע
 שמוליק יפרח - תיאטרון באר שבע
 שולי כסלו - מוזיאון תל אביב
 מיכה לוינסון - בית צבי
 יורם לוינשטיין - יורם לוינשטיין
 דור לין - מוזיאון ישראל
 אורית לרנר - יחסי ממשל
 חנה מוניץ - האופרה הישראלית
 דליה מעין - תיאטרון הקרון
 אלון ספן - מדיטק
 עופר סלע - הסינפונייטה באר שבע
 נעם סמל - הקאמרי
 אורית פוגל - סימפונט רעננה
 ציפי פינס - בית לסין
 אודליה פרידמן - הבימה
 אבי שושני – הפילהרמונית
 אמירה תאומי – להקת המחול הקיבוצית

אודות מחברי המסמך

מיקי גור

מנכ"ל חברת אקווסול בע"מ, חברה לייעוץ כלכלי ולשירותי ניהול שייסד בשנת 2007. במסגרת זו ניהל את תזמורת הקאמרטת הישראלית בתקופת הקפאת ההליכים, עמד בראש צוות ההקמה של ערוץ 48, ניהל את המרכז לאתיקה בעסקים ירושלים ביצע ומבצע עבודות ייעוץ שונות בשיתוף עם משרד דר' מאיר אמיר ושות' עבור קרן קרב / פרויקט תגלית ואחרים.

במשך עשרים שנה, 1988-2007, שימש כמנכ"ל Coral World International, חברה בינלאומית המתמחה בהקמה ובניהול של מצפים תת ימיים ומרכזי מבקרים ברחבי תבל. בשנים 1975-1988 שימש במגוון תפקידים במשרדי האוצר והחינוך וביניהם רפרנט באגף התקציבים באוצר ועוזר מנכ"ל משרד החינוך והתרבות.

מיקי גור הוא כלכלן שרכש את השכלתו באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת הרוורד. משמש כיום בהתנדבות כחבר הוועד המנהל של המכון הבינאוניברסיטאי למדעי הים והוועד המנהל של תיאטרון הקרון. נשוי + 3, תושב נוה מונוסון.

מאיר אמיר

נולד בחיפה, גדל בת"א והשלים לימודי תואר ראשון בכלכלה ופילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים. בהמשך למד לתואר שני לימודים אירופאים בהולנד והשלים תואר שלישי בכלכלה באוניברסיטת אילינוי בארה"ב.

עבד ככלכלן ומנהל כספים במספר מקומות עבודה: אגף תקציבים במשרד האוצר, חברת הביטוח הסנה, המועצה לשיווק פרי הדר, חברת תה"ל מהנדסים והרשות לפיתוח ירושלים.

בעשרים השנים האחרונות הוא בעלים של חברה לייעוץ כלכלי: www.meiramir.co.il

בתקופה זו כתב כ- 400 עבודות כלכליות בתחומי משק רבים. עשרות עבודות מוצגות באתר של החברה. עוסק בהערכות שווי, הכנת תכניות עסקיות, מתן חוות דעת מומחה לבתי משפט ותביעות ייצוגיות. בשנה האחרונה ביצע פרויקטים כלכליים בשיתוף עם מיקי גור (תיירות ותרבות) אביה ספיבק (עובדי קבלן, ביטוח חיים, עובדים זרים, תביעה ייצוגית נגד תנובה) וירום אריאב (ייעוץ למשרד האוצר, לתעשיות האנרגיה המתחדשות, לחברות הברוקראג' ולחברת מסר). היה חבר בוועדת הכלכלנים שיעצה לתנועת המחאה. חובב ספורט (שחיה ואופניים), ספרות יפה וקולנוע.